

ÖREBRO UNIVERSITET

Institutionen för psykologi, juridik och socialt arbete
Socionomprogrammet
Socialt arbete, C
C-uppsats, 15 högskolepoäng
HT 2012

Att mötas någonstans mellan maktutövande och maktlöshet

En kartläggning av behandlingsmodeller, teoretiska antaganden samt behandlingseffekter för våldsutövande män i nära relationer.

Författare:
Nawal Ablouh
Nadia Chowdhury

Handledare:
Björn Johansson

Att mötas någonstans mellan maktutövande och maktlöshet

En kartläggning av behandlingsmodeller, teoretiska antaganden samt behandlingseffekter för våldsutövande män i nära relationer.

Ablouh, Nawal & Chowdhury, Nadia

Örebro universitet

Institutionen för psykologi, juridik och socialt arbete

Socionomprogrammet

Socialt arbete, C

C-uppsats, 15 högskolepoäng

HT 2012

Sammanfattning

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga vilka behandlingsmodeller som finns för män som utövar våld mot kvinnor i nära relationer och vilka effekter de mest vanligt förekommande behandlingsinsatserna har. Vidare är syftet att undersöka behandlingsmodellernas teoretiska grundantaganden och behandlingsinnehåll. Föreliggande studie genomförs som en litteraturstudie där kunskaper om behandlingsmodeller för våldsutövande män i nära relation sammanställs. Studiens resultat visar att de behandlingsmodeller som är mest vanligt förekommande är Emerge, The Duluth Model, Change och ATV (Alternativ till våld). Utvärderingar visar att de flesta behandlingsmodeller uppvisar små men signifikanta effekter och att återfall av våldsbrott minskar på kort sikt. Studier lyfter dock upp frågan kring de svårigheter som finns i samband med att utvärdera behandlingsprogram.

Nyckelord: Våld i nära relation, kvinnomisshandel, våldsutövande män, behandling, effekter

To meet somewhere between the exercise of power and powerlessness

A survey of treatment models, theoretical assumptions and treatment effects.

Ablouh, Nawal & Chowdhury, Nadia

Örebro universitet

Institutionen för psykologi, juridik och socialt arbete

Socionomprogrammet

Socialt arbete, C

C-uppsats, 15 högskolepoäng

HT 2012

Abstract

The purpose of this study is to identify which treatment models that are available for men who use violence against women in intimate relationships and the effects of the most commonly used treatment interventions. The further aim is to examine the theoretical assumptions and processing content of treatment models. The present study was conducted as a literature review where knowledge about treatment models for violent men in intimate relationships are compiled. Our results demonstrate that the treatment models that are most commonly used are Emerge, The Duluth Model, Change and ATV (Alternatives to Violence). Evaluations show that most treatment models exhibit small but significant effects and recurrence of violent crime decreases in the short term. Research highlights, however problems about the difficulties associated with evaluating treatment programs.

Keywords: Domestic violence, abuse, men who batter, treatment, effects

Förord

Att skriva en C-uppsats är krävande men samtidigt väldigt lärorikt och givande. Det är en process som tar mycket tid och kraft i anspråk. Det kräver tålamod och disciplin, likväl som engagemang och nyfikenhet, en vilja att skapa något alldeles eget. Det kräver även ödmjukhet och ett sinne av humor. En förutsättning för att det ska hela skall fungera är att man, som författare, fungerar bra tillsammans. Att man, med utifrån sin personlighet och sin erfarenhet, bidrar med sina kunskaper och glädje. Vi vill tacka oss själva för den stöttning och feedback vi gett varandra under uppsatsskrivandets gång. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Björn Johansson för den värdefulla feedback vi fått under resans gång. Vidare vill vi tacka våra familjer och våra vänner för det stöd vi fått.

Nawal Ablouh & Nadia Chowdhury

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND OCH PROBLEMFORMULERING	8
1.2. SYFTE	9
1.3. FRÅGESTÄLLNINGAR.....	9
1.4. AVGRÄNSNINGAR	9
1.5. CENTRALA BEGREPP.....	9
PRO-FEMINISTISKT ANTAGANDE	9
2. TIDIGARE FORSKNING	11
2.1. PROGRAMGRANSKNING	11
2.2. JÄMFÖRELSE OCH KRITISK GRANSKNING AV OLIKA MODELLER.....	12
2.3. FULLFÖLJNING AV BEHANDLING.....	13
2.4. PROGRAMKVALITÉ	14
2.5. SVÅRIGHETER MED PROGRAMUTVÄRDERINGAR	15
3. METOD	16
3.1. VAL AV METOD	16
3.2. INKLUSIONS- OCH EXKLUSIONSKRITERIER	16
3.3. DATAINSAMLING OCH URVAL.....	17
3.4. KÄLLKRITIK	18
3.5. BEARBETNING OCH DATAANALYS.....	19
3.6. RELIABILITET OCH VALIDITET	19
3.7. FORSKNINGSETISKA FRÅGOR	20
3.8. METODDISKUSSION	20
4. ANALYSVERKTYG.....	21
4.1. PROGRAMTEORI.....	21
5. RESULTAT	22
5.1. EMERGE.....	23
5.1.1. <i>Programmets syfte</i>	23
5.1.2 <i>Teoretiskt antagande</i>	23
5.1.3. <i>Typ av program (deltagare och behandlingslängd)</i>	23
5.1.4. <i>Definition av och orsak till problem</i>	24
5.1.5. <i>Centralt innehåll</i>	24
5.2. THE DULUTH MODEL, DAIP	24
5.2.1 <i>Programmets syfte</i>	24
5.2.2. <i>Typ av program (deltagare och behandlingslängd)</i>	25
5.2.3 <i>Centralt innehåll</i>	25
5.2.4. <i>Definition av och orsak till problem</i>	26
5.2.5. <i>Teoretiskt antagande</i>	26
5.2.6. <i>Evidens för behandlingsmodellen (utvärdering & undersökningar)</i>	26
5.3. CHANGE.....	26
5.3.1. <i>Programmets syfte</i>	27
5.3.2. <i>Typ av program (deltagare och behandlingslängd)</i>	27
5.3.3. <i>Centralt innehåll</i>	27
5.3.4. <i>Definition av och orsak till problem</i>	27
5.3.5. <i>Teoretiskt antagande</i>	28
5.3.6. <i>Evidens för behandlingsmodellen (utvärdering & undersökningar)</i>	28
5.4. ALTERNATIV TILL VÅLD (ATV)	29
5.4.1. <i>Programmets syfte</i>	29
5.4.2. <i>Teoretisk antagande</i>	29
5.4.3. <i>Typ av program (deltagare och behandlingslängd)</i>	29
5.4.4. <i>Centralt innehåll</i>	29

5.4.5. Definition av och orsak till problem.....	30
5.4.6. Evidens för behandlingsmodellen (utvärdering & undersökningar).....	30
6. ANALYS.....	31
6.1. EMERGE.....	31
6.2. THE DULUTH MODEL, DAIP	32
6.3. CHANGE.....	33
6.4. ATV.....	35
6.5. BEHANDLINGSMODELLERNAS TEORETISKA GRUNDANTAGANDEN.....	36
7. DISKUSSION.....	37
7.1. SLUTSATSER OCH SLUTDISKUSSION.....	37
7.2. STYRKOR OCH BEGRÄNSNINGAR.....	40
7.3. FÖRSLAG TILL VIDARE STUDIER	40
8. REFERENSLISTA	41

”Attention must be turned into two directions at once, toward the woman who is abused and toward the man who perpetrates the abuse. To fail to address the abuser is to fail to address the abuse itself, the risk of repetition, and the question of how it might be stopped. Ignoring the perpetrator and failing to focus clearly and explicitly on him and his violence leaves these questions unaddressed and thereby increases the likelihood that violence will be repeated in an unending cycle”

– Dobash & Dobash (1999, s. 40f) – Changing violent men.

1. Bakgrund och problemformulering

Våld mot kvinnor är ett fenomen som blivit ett alltmer uppmärksammat problem och som idag betraktas som ett samhällsproblem (Brottsförebyggande rådet, 2000, s. 11). Mäns våld mot kvinnor förekommer i alla länder och inom alla samhällsklasser, dock har studier visat att det är mer omfattande i länder där kvinnans rättigheter är ifrågasatta. Detta påvisar att våldet även förekommer i länder som är mindre ojämställda och inte enbart i länder där kvinnan är förtryckt (Johnsson-Latham, 2008, s. 19). Vidare visar ett globalt mönster att kvinnor främst utsätts för våld innanför hemmets fyra väggar och oftast av någon man som de känner. En tredjedel av alla kvinnor och flickor i världen har någon gång utsatts för någon typ av fysiskt våld där hälften av dessa har utförts av en man som kvinnorna haft en relation med. Det som är vanligt förekommande är ”vardagsvåld” i heterosexuella relationer världen över (Johnsson-Latham, 2008, s. 21f).

Sedan 70-talet har våld mot kvinnor börjat betraktas mer som ett socialt problem och mindre som en privat angelägenhet i Sverige (Socialstyrelsen, 2002, s. 10f). När ett problem betraktas som socialt ställs det även krav på samhället att vidta åtgärder. Genom införandet av brottet grov kvinnofridskränkning visar regeringen på att våld mot kvinnor är ett allvarligt brott. Männens våld mot kvinnor är inte bara en rättslig fråga utan även ett jämställdhetsproblem då våldet inkräktar på kvinnans mänskliga rättigheter (ibid). Ett centralt perspektiv på männens våldsutövande handlar mycket om makt, relationer och manlighet. Tidigare har förklaringar till mäns våld mot kvinnor kopplats ihop med biologiska eller psykiska faktorer. Denna förklaring har sedan övergått till en mer generell förklaring där våldsutövandet förknippas med ojämställdhet mellan könen. Det finns även individfokuserade förklaringar till mäns våld som grundar sig i evolutionspsykologi och tankar om att våldet antas komma inifrån. En annan förklaring har sin utgångspunkt i social inlärningsteori där våldet uppfattas som någonting som kommer utifrån. Vidare innebär detta att våldet är en form av inlärning (Sveriges kommuner och landsting, SKL, 2011, s.21f).

Socialstyrelsen har under de senaste tio åren bland annat arbetat med olika regeringsuppdrag där huvudämnet varit våld i nära relation (Socialstyrelsen, 2010, s. 8). De flesta uppdragen har fokuserat på de våldsutsatta kvinnorna och barnen, det vill säga de som faller offer för våldet. Det är nu på senare år där ett ökat intresse för våldsutövarna utvecklats. Tidigare har det funnits rädslor för att vidta åtgärder för våldsutövarna då man betraktade det som att ta stödet från de som varit utsatta för våldet. Detta eftersom kommunerna ansåg att de ekonomiska resurserna borde rikta sig till stödinsatser, men det är nu på senare år man insett att behovet av att utveckla insatser till våldsutövarna behövs. För att minska problemet behöver fokus bland annat ligga på ett arbete med att förhindra mäns våld mot kvinnor (SKL, 2011, s.3). Med anledning av detta behövs även effektiva behandlingsformer för att få män att sluta utöva våld mot kvinnor. År 2006 visade det sig att det fanns ungefär 50 verksamheter i Sverige som arbetar med män som utövar våld i nära relationer (SKL, 2011, s. 57). Fler stödinsatser och verksamheter för våldsutövande män har alltså vuxit fram i Sverige. Bland annat olika kriscentra för män som fokuserar på män som utövar våld mot sin kvinnliga partner, har funnits sedan 1980-talet. Kriminalvården har sedan 1990-talet utvecklat ett behandlingsprogram, IDAP (Integrated Domestic Abuse Programme), som är till för män som dömts för våld mot sin partner (Socialstyrelsen, 2010, s. 8) Trots att det idag finns verksamheter och behandlingsprogram för målgruppen så finns det ytterst få svenska utvärderingar gällande de olika behandlingsmodeller/verksamheter. De flesta utvärderingar är bristfälliga och även studier/undersökningar inom området anses bristfälliga varför behovet av fortsatta studier är stort (SKL, 2011). I föreliggande studie kommer fokus därför riktas mot att beskriva olika internationella behandlingsmodeller som finns för våldsutövande män och försöka skapa en översikt som förhoppningsvis kan ge upphov till vidare studier.

1.2. Syfte

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga vilka behandlingsmodeller som finns för män som utövar våld mot kvinnor i nära relationer samt vilka effekter de mest vanligt förekommande behandlingsinsatserna har. Vidare syftar studien till att undersöka behandlingsmodellernas teoretiska grundantaganden och behandlingsinnehåll utifrån programteori.

1.3. Frågeställningar

1. Vad finns det för behandlingsmodeller för män som utövar våld i nära relationer?
2. Vilka teoretiska antaganden bygger behandlingsmodellerna på?
3. Vilka utvärderingar finns dokumenterade beträffande de valda behandlingsmodellerna?

1.4. Avgränsningar

Föreliggande studie kommer att fokusera på mäns våld mot kvinnor, som de har en relation till, eller tidigare haft en relation med. Studien fokuserar således inte på kvinnors våld mot män eller våld i samkönade relationer, inte heller övrigt våld mellan män. Studien fokuserar på de behandlingsmodeller som finns för män som utövar våld i nära relation och inte behandlingar som riktar sig mot våldsutövande män i allmänhet.

1.5. Centrala begrepp

I detta avsnitt förklaras begreppet pro-feministiskt antagande samt våld i nära relation för att redogöra för olika former av våld. Denna redogörelse syftar till en förståelse för den breda innebörden av våldsbegreppet samt för att de flesta behandlingsmodeller inbegriper dessa olika former av våld i behandlingsarbetet.

Pro-feministiskt antagande

Program som bygger på pro-feministiska antaganden ser våldet mer som ett sociopolitiskt problem (Adams, 1989, s. 3ff). Den pro-feministiska definitionen av våld kan delas upp i två kategorier varav det första fokuserar på det fysiska våldsbeteendet samtidigt som det psykiska inkluderas. Den andra kategorin tilldelar våldsbeteendet en politisk mening (ibid). Detta genom att våldet ses som ett resultat av kvinnors underordnade position i samhället, som även blir en del i familjelivet (Jasinski, 2001, s. 12f). Våldet blir på så sätt en strategi för att mannen att bibehålla sin överordnade status. Ur ett pro-feministiskt perspektiv ses våldsutövandet som något som ska uppfylla en mening hos våldsutövaren (Adams, 1989, s. 6f).

Våld i nära relation

Ett återkommande begrepp i föreliggande studie är våld i nära relation. Våld i nära relation är väldigt brett och kan ytligt beskrivas som ett mönster av handlingar som kan variera från subtila handlingar till grova brott. Oftast rör det sig om en kombination av psykiskt, sexuellt samt fysiskt våld. Vidare kan våld i nära relation även innebära en social utsatthet. Mannen kan i vissa fall begränsa kvinnan till sociala aktiviteter vilket kan yttra sig i form av att kvinnan inte får träffa människor som hon önskar vilket kan innebära att kvinnan får leva i isolering vilket leder till frihetsinskränkningar (Socialstyrelsen, 2010). Föreliggande studie fokuserar på mäns våld mot kvinnor. FN:s deklaration om våld mot kvinnor definierar begreppet våld mot kvinnor som mycket brett:

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång, eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet (FN:s generalförsamling, 1993)

Våld mot kvinnor kan delas upp i tre kategorier varav dessa är: våld som sker i familjen, våld som sker i samhället och det våld som sker i staten (Kastling, 2010, s. 43). De två sistnämnda kategorierna menar att våld mot kvinnor blir ett hinder för att uppnå jämställdhet och utgör en kränkning gentemot kvinnors rättigheter och grundläggande frihet. Detta kan i sin tur leda till ett hot mot ett demokratiskt samhälle om våldet fortlöper (ibid).

Våld i nära relation skiljer sig avsevärt från begreppet våld då våldsbegreppet i sig, har mycket fokus på fysiska handlingar (Kastling, 2010, s. 43). Våld i nära relation får även andra konsekvenser jämfört med annat våld vilket gör att det kräver en tydligare definition. Våldshandlingar kan beskrivas som beteenden som är farliga och skrämmande men även beteenden som tvingar partnern till att utföra eller ge upp något mot dennes vilja (Kastling, 2010, s. 44). Våld i nära relation har på senare tid gått att dela upp i olika former, varav dessa är *fysiskt, psykiskt, latent, materiellt, sexuellt* samt *ekonomiskt* våld (ibid).

Fysiskt våld kan yttra sig i allt ifrån knuffar till grov misshandel (Socialstyrelsen, 2010). Fysiska våldshandlingar är farliga och inbegriper bland annat slag, skallningar, bruk av vapen och knivstick. Denna typ av våldshandling är även ett brott och kan innebära skador och trauman som kan riskera att bli permanenta för den som blir utsatt. Fysiskt våld kan även innebära skador mot självbilden och kan inkräkta på partnerns integritet (Kastling, 2010, s. 44f).

Psykiskt våld avser mer olika typer av kränkningar (Socialstyrelsen, 2010). Psykiskt våld uppträder vanligtvis parallellt med det fysiska våldet men i vissa fall kan det psykiska våldet vara det enda som förekommer (Kastling, 2010, s. 45). Betydelsen av psykiskt våld kan kort sammanfattas som upprepade kränkningar där mannen inte tar hänsyn till sin partner. Detta kan utforma sig i bland annat ord och handling som sårar, förnedrar och kontrollerar partnern. Det kan exempelvis röra sig om hot mot partnern, sårande kritik eller att partnern hålls ansvarig för handlingar hon inte begått. Vidare kan förödmjukelsen yttra sig i offentliga rum där mannen exempelvis förnedrar och kränker kvinnan inför utomstående. Genom psykiskt våld kan mannen bland annat tillgodose sitt behov av kontroll och makt över kvinnan (ibid). Direkta och indirekta hot kan bland annat göra att mannen får en maktkänsla. De indirekta hoten kan innebära att mannen hotar andra individer som lever i hemmet (Socialstyrelsen, 2010). Detta kan exempelvis innebära att mannen försöker få barnen att vara lojala mot honom i olika konflikter och förnedra modern (Kastling, 2010, s. 46). Det kan även röra sig om att mannen tar till våld mot husdjur som finns i hemmet. Detta är en strategi för mannen att skapa rädsla hos kvinnan vilket kan göra att kvinnan tvingas förhålla sig till mannens beteende (ibid).

Latent våld innebär att mannen manifesterat någon form av våldshandling, som gjort att kvinnan blivit skrämmd och måste förhålla sig till honom för att undvika våldshandlingen. Kvinnan kan se mannen som en tickande bomb och om mannen exploderar och blir arg så är syftet med det latent våldet att kvinnan ska förstå att det är hennes fel att han blivit arg. Mannen kommer i sin tur hålla kvinnan som ansvarig för sina våldshandlingar och påstå att det är hennes fel att han utövar våld (Kastling, 2010, s. 46).

Materiellt våld innebär all form av våld som innehåller föremål och inbegriper all form av våld som går ut över saker. Detta inkluderar exempelvis att slå i väggar och dörrar eller att kasta saker. Mannen kan även förstöra saker som är värdefulla för kvinnan. Det kan exempelvis röra sig om att mannen tar sönder kvinnans kläder (Kastling, 2010, s. 47).

Sexuellt våld innebär att kvinnan blir påtvingad olika sexuella handlingar. Det som många tenderar att glömma bort är att sexuella handlingar som kvinnan inte vågar säga nej till även räknas som

sexuellt våld (Socialstyrelsen, 2010). Oönskad beröring, påtvingade sexuella handlingar med andra samt påtvingade sexuella handlingar inför andra, räknas även som sexuellt våld. Det sexuella våldets syfte är att utöva makt genom att kontrollera och förödmjuka kvinnan (Kastling, 2010, s. 47).

Ekonomiskt våld innebär att mannen tar kontroll över kvinnans ekonomiska resurser, såsom hennes lön. Vidare kan det ekonomiska våldet innebära att mannen fattar alla beslut gällande ekonomin. Kvinnan kan då tvingas be om pengar och sedan redovisa inköpen, där mannen även kan kritisera hennes inköp. Mannen kan även beslagta kvinnans bankomatkort och neka henne att arbeta på hennes jobb (Kastling, 2010, s. 47).

2. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras olika studier vilka utvärderar effekter av olika behandlingsmodeller för våldsutövande män. Studierna som presenteras utvärderar effekterna på behandlingsmodeller på olika sätt vilka presenteras under rubrikerna programgranskning, jämförelse och kritisk granskning av olika modeller, fullföljning av behandling, programkvalité samt svårigheter med programgranskningar. Studierna presenteras som ett komplement till denna studies syfte och frågeställningar där avsikten med presentationen av studierna är att lyfta upp olika aspekter av effektutvärderingar som sedan diskuteras och problematiseras i studiens diskussionsavsnitt.

2.1. Programgranskning

Babcock, Green & Chet Robie (2004) har gjort en meta-analys som de redogör för i artikeln *Does batterers' treatment work? A meta-analytic review of domestic violence treatment*. Syftet med artikeln var att kritiskt granska undersökningssresultat från 22 studier som utvärderat behandling för män som utövar våld i nära relationer. De 22 studier som inkluderades i meta-analysen var studier som utvärderade effekten av behandlingsprogram som använder sig av The Duluth Model, program som använde sig av Kognitiv-beteendeterapi (KBT), samt övriga typer av program som använde sig av exempelvis gruppterapi. Kriteriet för de inkluderade studierna som ingick i meta-analysen var: 1) att det fanns någon form av kontrollgrupp av våldsutövande män, 2) samt att man använde sig av polisanmälningar samt rapport från den kvinnliga partnern som index för återfall. De starkaste kvantitativa utvärderingar av behandling för män som utövar våld i nära relation kan generellt delas in i två kategorier. 1) De kvasi-experimentella studierna, där de som får behandling jämförs med en matchande kontrollgrupp som inte får någon behandling, eller de som avbryter behandlingen samt 2) experimentella studier där klienter slumpmässigt får behandling jämfört med ingen behandling alls. De 22 studierna i meta-analysen utgår från studier som innehåller ovan nämnda innehåll och tillvägagångssätt. I meta-analysen kommer Babcock m.fl (2004, s. 1043) fram till att effektstorleken av behandlingsprogram i grupp för att minska återfall av våld hos männen, är relativt liten. Det fanns ingen signifikant skillnad i den genomsnittliga effektstorleken mellan behandlingsprogram som utgår från The Duluth Model och behandlingsprogram som utgår från KBT, då man utgick från polisanmälningar som utgångspunkt för återfall av våldsbrott mot partner. Babcock m.fl (2004, s. 1048) menar att trots att resultaten visar en liten effekt av behandlingsprogrammen, så ska man inte överge de olika behandlingsprogram och interventioner som finns. Behandlingsprogrammen för män som utövar våld i nära relation är bara en del av samhällets ansvar gällande det våld som sker i hemmet. Polisen, domstolar och olika rättsliga straff likväl som behandling, är alla viktiga komponenter för att minska att män återfaller i brott mot sin partner.

I artikeln *Intervention for Men Who Batter: A Review of Research* av Tolman & Edleson (1995) granskas olika undersökningar som studerat effekten av sociala myndigheters

behandlingsinterventioner för män som utövar våld i nära relation. Tolman & Edleson (1995, s. 11) redogör för studier som innefattar olika behandlingsprogram vilka använder sig av olika metoder, vilket visade ett konsekvent resultat. Resultaten visade på att männens fysiska våldsbeteende upphörde, på kort sikt. Den empiriska evidensen visar på att många män lyckas stoppa det direkta fysiska våldet efter behandling. Tolman & Edleson (1995, s. 12ff) redogör dock för en longitudinell studie vilken innefattar våldsutövande män i allmänhet som inte fått behandling. Även där påvisar den empiriska evidensen att en stor andel av männen slutat med det fysiska våldsbeteendet. Tolman & Edleson (1995, s. 12f) understryker därför att det är oklart om det är behandlingen i sig som är effektiv eller inte, när man jämför en behandlad grupp med en icke-behandlad grupp. Tolman & Edleson (1995, s.12) redogör även för kvasi-experimentella studier för gruppbehandlingar, där de använt sig av män som hoppar av behandlingen, som kontrollgrupp i jämförelse med de som fullföljer behandlingen. Flera av de studierna visar att behandlingar i grupp är mer effektiva för de män som fullföljer behandlingen jämfört med de som inte fullföljer. Det är dock, även i dessa studier en relativt liten skillnad i framgångsrika resultat när man jämför de som fullföljt behandlingen med de som hoppat av behandlingen. De gynnsamma empiriska evidensen för effekterna av behandlingsprogram för män som utövar våld i nära relation måste, med försiktighet, vägas mot bakgrund av andra förklaringsfaktorer. Detta då de flesta studier har metodologiska brister.

Babcock & Steiner (1999) har i studien *The Relationship Between Treatment, Incarceration, and Recidivism of Battering: A Program Evaluation of Seattle's Coordinated Community Response to Domestic Violence* undersökt återfall av våld i nära relation där olika samhällsinsatser i Seattle tillsammans gjort ett obligatoriskt ingripande mot de våldsutövande männen. Samhällsinsatserna i detta avseende tillhörde rättsväsendet vilka var domstolar och skyddstillsynsmyndigheter vilka har ett samarbete med behandlingsprogram gällande våldsbrott. När en person blir gripen och dömd för våld mot närstående får personen i fråga ha ett inledande möte med sin övervakare som uppmuntrar ett fullföljande av det certifierade behandlingsprogram som den dömde måste medverka i. Det aktuella behandlingsprogrammet bygger på The Duluth Model och består av gruppssessioner i totalt 26 veckor. Studien utfördes med hjälp av en kvasi-experimentell design och en jämförelse gjordes mellan olika grupper. De olika grupperna var deltagare som fullföljde programmet, de som hoppade av programmet samt en grupp som enbart fick fängelse som påföljd. Återfallsgranskningen baserades på polisregister av de som fullföljde behandlingen (N=106) och de som inte fullföljde (N=27) behandlingen cirka 2 år efter behandlingen. Studien kommer fram till att det finns empirisk evidens för att ett fullföljande av Seattles behandlingsprogram är relaterat till en signifikant, men liten minskning av återfall i brott mot närstående efter en 2-års uppföljning.

2.2. Jämförelse och kritisk granskning av olika modeller

I artikeln *"Group intervention programs for batterers"* diskuteras olika behandlingsprogram för våldsutövande män. Det är omdiskuterat att de flesta behandlingsprogram är lika och Rosenbaum & Leisring (2001, s. 58) tar bland annat upp frågan hurvida programmen skiljer sig åt. Syftet med artikeln är således att beskriva olika behandlingsmodellers metoder och ställning till behandling för våldsutövande män (ibid). Huvudmålet för pro-feministiska program brukar oftast vara den våldutsatta kvinnan och hennes säkerhet medan terapeutiska program ser den våldsutövande mannen som central och att han får en effektiv behandling (Rosenbaum & Leisring, 2001, s. 58f). Pro-feministiska program har ofta en tät kontakt med den våldutsatta kvinnan, då de informerar kvinnan gällande exempelvis mannens utveckling, alkoholkonsumtion, missade behandlingstillfällen samt aggressivitet. Terapeutiska program är däremot inte utformade på detta sätt utan ser sekretesskyddet som en betydande faktor i behandlingen, i syfte att skapa en trygg miljö för mannen, så att han kan diskutera sina problem fritt. Terapeuterna har självklart riktlinjer de måste följa, och måste informera kvinnan om det anses vara nödvändigt för hennes

välbefinnande. Pro-feministiska program brukar även utföra behandling i grupp, vilket ställer krav på männen då en viktig förutsättning för gruppbehandling är att männen ska kunna prata om deras problem inför andra (ibid). Vidare har pro-feministiska program många likheter med kognitiva beteende program (Rosenbaum & Leisring, 2001, s. 69). Båda typer av program använder sig av den breda definitionen av våld i behandlingen, ser på våld som oacceptabelt samt strävar efter att få männen att ta fullt ansvar för sitt våldsutövande (ibid). Det som skiljer programmen åt är bland annat den vikt som läggs på sekretesskyddet. Pro-feministiska program har en tätare kontakt med kvinnan medan kognitiva och beteende terapeutiska program enbart delar information till kvinnan om det anses vara nödvändigt för hennes säkerhet (Rosenbaum & Leisring, 2001, s. 70).

I artikeln ”*Collateral Damage: An analysis of the Achievements and unintended consequences of batter intervention programs and discourse*” granskas och kritiserar två rådande behandlingsmodeller för våldsutövande män (Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002). De modeller som granskas är en feministisk makt-och-kontroll-modell som grundats av olika förespråkare för de våldsutsatta kvinnorna samt en ostrukturerad gruppterapeutisk modell som grundats av olika yrkesverksamma inom psykiatrin (Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002, s. 168). Den ostrukturerade gruppterapeutiska modellen betraktade våldet som ett symptom och en variant på en äktenskaplig konflikt, vilka yrkesverksamma inom psykiatrin var tränade för att behandla (Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002, s. 169ff). De teman som diskuteras under behandlingen är inte förutbestämda och strävar efter att männen ska se behandlingen mer som hjälp till självhjälp. Den feministiska makt-och-kontroll-modellen, vilken även är känd som The Duluth Model, fokuserar mer på att männen ska hållas ansvariga för deras beteende. Modellen fokuserar även på att dekonstruera attityder och beteende gällande makt och kontroll och ersätta dessa med nya färdigheter (Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002, s. 171f). Behandlingen är av strukturerad karaktär och har förutbestämda teman som diskuteras varje vecka. Åtskillnaden mellan dessa är att The Duluth Model ser att männen behöver omskolas samt hållas ansvariga för sitt agerande för att eliminera det kriminella beteendet. Den ostrukturerade gruppterapeutiska modellen anser istället att männen behöver behandlas för ett psykologiskt problem för att eliminera det kriminella beteendet. Denna åtskillnad beror på att synen på problemet, det vill säga våldsbeteendet, varierar mellan modellerna. The Duluth Model intar även ett mer samhälleligt och mansstyrt perspektiv medan den ostrukturerade grupp terapeutiska modellen intar ett mer individuellt och psykologiskt perspektiv i behandlingen (Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002, s. 173). Slutsatsen som dras av granskningen av dessa två modeller är att det behövs en alternativ behandlingsmodell mellan dessa, då man behöver gå vidare ifrån valet om behandlingen ska vara av mer psykologisk och terapeutisk karaktär kontra ett straffrättsligt ansvar (Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002, s. 182).

2.3. Fullföljning av behandling

Bennet, Stoops, Call och Flett (2006, s. 43) har gjort en studie, ”*Program Completion and Re-Arrest in a Batterer Intervention System*”, som undersöker hur många män som fullföljer behandling och hur många som återfaller i sitt våldsutövande. Studien avgränsar sig således inte till ett program utan riktar fokus på ett område, i detta fall Illinois, USA, där behandlingsprogrammen har likartade kriterier och modeller. Denna delstat har 30 olika program för män som utövar våld och antalet män som deltog i studien var 899. Alla dessa män hade antingen blivit anmälda eller dömda för någon typ av våld i hemmet och var minst 18 år (ibid). I det inledande skedet var det 899 män inkluderade i studien, dock jämfördes enbart 549 av dessa män eftersom att studien jämförde gruppen män som fullföljde behandlingen (n=413, 45,9 %) med de som inte uppfyllde kraven för fullföljd behandling (n=136, 15,1 %) (Bennet m.fl., 2006, s. 44ff). Att fullfölja behandlingen har en annan mening i denna studie och innebär inte enbart att männen ska ha deltagit under alla behandlingstillfällen utan även att männen ska ha uppfyllt

kraven och målen med behandlingen. Vidare innebär detta att männen bland annat ska ha kunskap kring våld i hemmet, ta ansvar för sitt handlande, se på kvinnan som jämlik, använda respektfullt språk samt aktivt delta under behandlingen (Bennet m.fl., 2006, s. 46). Enligt denna studie är sannolikheten stor att män som fullföljer behandlingen blir gripna för våld i hemmet jämfört med män som inte fullföljer behandlingen (Bennet m.fl., 2006, s. 48ff). Denna slutsats har dragits genom att följa upp dessa män i statens polisregister, beakta deras tidigare historia gällande våldsbrott, personlighet samt motivation. Studien visar även att män som fullföljt behandling, ofta har ett arbete och är gifta. Detta beror på att de oftast har mer att förlora jämfört med män som är singlar och inte har något arbete (Bennet m.fl., 2006, s. 50).

I artikeln "*Short Term Change in Attitude and Motivating Factors to Change Abusive Behavior of Male Batterers after Participating in a Group Intervention Program Based on the Pro-Feminist and Cognitive-Behavioral Approach.*" utvärderas behandlingsprogrammet The Domestic Abuse Education Project (DAEP) i Burlington, Middlebury och St. Albans, Vermont. Programmet har en pro-feministisk och kognitiv-beteende terapeutisk inriktning som består av 27 sessioner och är inspirerad av The Duluth model. Syftet med DAEP är att ge deltagarna den information de behöver för att eliminera det våldsamma beteende som de har i sina relationer. Författarna utvecklade ett pre-post test, innehållande 23 påståenden, i syfte att kunna mäta programmets kortsiktiga effekter på männens föreställningar och attityder till våld i nära relationer. 726 av de personer som deltog i programmet blev tillfrågade att delta i studien, enbart 375 fullföljde hela programmet och det var 278 som gjorde *pre-testet* och 165 gjorde *post-testet*. Resultaten visar att efter att ha deltagit i de 27 sessioner som programmet består av, så var det många deltagare som rapporterade flera positiva förändringar i deras föreställningar och attityder. Deltagarna rapporterade en signifikant ökning i förståelse, gällande uttalanden som stöder ett jämlikt förhållande, mindre stela könsroller, ett erkännande av att missbruk är ett val, samt att det finns ett personligt ansvar för våldet. Studiens resultat visar alltså att ett fullgjort deltagande i DAEP-programmet leder till kortsiktiga förändringar i de våldsutövande männens föreställningar och attityder gentemot våldshandlingar. Resultatet visar även att gruppinterventioner som bygger på pro-feministiskt KBT-baserat synsätt är effektivt för att ändra våldsutövarnas beteende genom att förändra underliggande antaganden och attityder som leder till våld (Schmidt m.fl., 2007).

2.4. Programkvalité

I artikeln "*Standards for batterer intervention programs: In whose interest?*" diskuterar Bennet och Piet (1999, s. 8) hur program för våldsutövande män regleras, samt vilken kvalité programmen erhåller. Kritiken som riktas gentemot programmens kvalité kan delas in i fyra områden vilka är: professionalitet, vetenskapligt stöd, myndigheter samt konservativ kritik (Bennet & Piet, 1999, s. 11). Bennet och Piet (1999, s. 11f) menar på att professionaliteten i behandlingsprogrammen går att diskutera då utformandet av programmen i huvudsak skapades ur kvinnorörelser, och inte exempelvis akademiker eller psykologer. Det är även under diskussion att många yrkesverksamma inom mentalvården, anser att våldsutövande är ett bevis på en störning eller psykisk sjukdom, och därför behövs behandlas av professionella yrkesverksamma inom området (ibid). Gällande det vetenskapliga stödet för programmen finns inga specifika studier som visar på att något program är effektivare än det andra (Bennet & Piet, 1999, s. 12f). Beträffande andra myndigheter, lyfter Bennet & Piet (1999, s. 13f) fram att exempelvis yrkesverksamma inom straffrättssystemet agerar och fattar beslut oberoende av kvalitén på påföljden. Detta lyfts fram då det är upp till rättsväsendet att döma mannen för våldsbrottet och beslutet fattas oftast ifrån det utbud som existerar, oberoende av kvalité. Den konstruktiva kritiken riktad mot behandlingsprogrammen är att dessa grundas på en pro-feministisk basis, vilket kan ses som att programmen utformats för att utveckla och erhålla den feministiska ideologin (ibid). Vidare diskuteras kritiken mot programmen i jämförelse med kvalitén och målen som programmen har (Bennet & Piet, 1999, s. 20f). Det är

omdiskuterat att programmen är utformade för att passa varenda våldsutövare och författarna menar på att detta bör utvecklas med kritiken i beaktande, vilket kan leda till en bättre mätbar effektivitet. Något som är starkt poängterat är dock att de flesta program fokuserar mycket på kvinnan och hennes säkerhet, vilket uppnås i dem flesta fallen och bör inte förändras i utvecklandet av programmen (ibid). Slutligen menar författarna på att riktlinjer och mätinstrument bör utvecklas för behandlingsprogrammen, så att programmen håller en standard som kan påvisa att arbetet med de våldsutsatta männen är effektivt.

I artikeln ”*An ecological analysis of batterer intervention program standards*” diskuteras vikten av att sätta riktlinjer för behandlingsprogram för våldsutövande män för att kunna mäta kvalitén och utveckla programmen (Tolman, 2001, s. 225). Vissa kritiker anser att det inte är möjligt att utveckla programmen och sätta standarder för dessa, då studier inte visat på större skillnader beträffande effektiviteten i de olika programmen. Kritikerna menar på att det inte är möjligt att ändra på något, om det inte finns kunskap beträffande exakt vad som behövs ändras på. Som ett svar på detta menar Tolman (2001, s. 228) på att undersökningar bör vara den primära källan för att utveckla programmen men att andra källor även bör tas i beaktande, som exempelvis de utsatta kvinnornas advokater då det är de som jobbat med den utsatta kvinnan och tillvaratagit hennes behov genom den täta kontakten som de haft (ibid). En annan viktig källa för utvecklandet av gemensamma riktlinjer för behandlingsprogrammen är genom gemensamma värderingar och samförstånd inom ett samhälle (Tolman, 2001, s. 229). Genom att diskutera vad som bör vara de huvudsakliga målen för behandlingsprogrammen och komma fram till gemensamma beslut kan riktlinjer ställas gentemot programmen vilket kan leda till att programmen utvecklas och att kvalitén och effekten kan mätas lättare (ibid). Detta är viktigt, då studier inte visat på större skillnader i de olika programmen, vilket gör att en eventuell spridning av ogynnsamma program kan finnas (Tolman, 2001, s. 231).

2.5. Svårigheter med programutvärderingar

Gondolf (2004, s. 607) diskuterar och utforskar i sin artikel, de olika försök som har gjorts bland forskare för att svara på frågan om huruvida behandlingsprogram för våldsutövande män är effektivt eller inte. Det finns över 40 publicerade programutvärderingar som försöker svara på frågan om programeffekter. Under processens gång visar det sig varför ett svar på frågan har varit svår att nå. Gondolf (2004, s. 207ff) redogör för de olika svårigheter som finns när de gäller att utvärdera effekterna av ett behandlingsprogram. Det gäller främst de metodologiska utmaningarna (och dess begränsningar) som finns när man ska utvärdera effektiviteten av ett program, då olika programkoncept, utvärderingsmått, forskningsdesigner och statistiska analyser kan ge motstridiga resultat. De komplexa frågorna som Gondolf (2004, s. 608) redogör för handlar bland annat om hur de olika programmen definieras. Vad används egentligen för mått för att mäta effekten av behandlingen, vad, när och hur ska bedömningar göras? Är det återfall i våldsbrott som man tar hänsyn till i mätningen och vad anses vara tillräcklig tid för att mäta behandlingseffekt och hur lång ska uppföljningstiden vara? Gondolf (2004, s. 608) menar att man slutligen står inför en grundläggande fråga om tolkning. Vad menar man egentligen med att ett program är effektivt, eller att ett program fungerar och vad är det man jämför med och under vilka omständigheter sker detta? Är effekterna värda de kostnader som försäkringsbolag och statliga organisationer står inför? Den största och mest kontroversiella frågan kring programutvärdering handlar om huruvida man ska använda sig av experimentella eller kvasi-experimentella forskningsdesigner samt de svårigheter som finns när det gäller kontrollgrupper. Gondolf (2004, s. 608) menar att svaren på dessa frågor till stor del är subjektiva och kräver tolkning av resultat med nyans av kvalitativa studier och praktisk erfarenhet såväl som kostnadsanalyser. Sammanfattningsvis menar Gondolf (2004, s. 615) att det är svårt att göra en kategorisk rekommendation gällande behandlingsprogrammets effekter med tanke på de metodologiska svårigheterna som förekommer

i många utvärderingar samt de begräsningar som finns gällande statistiken om effekt-storlek. De meta-analyser som finns gjorda väcker dock misstankar om överdrivna påståenden gällande framgång i behandling. Det finns inga påtagliga bevis för att de flesta program är effektiva eller att något program är bättre än något annat.

3. Metod

I detta avsnitt presenteras studiens tillvägagångssätt med redogörelse för val av metod, inklusions- och exklusionskriterier, datainsamling och urval, bearbetning och dataanalys, källkritik, reliabilitet och validitet samt metoddiskussion.

3.1. Val av metod

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga vilka behandlingsmodeller som finns för män som utövar våld mot kvinnor i nära relationer samt vilka effekter de mest vanligt förekommande behandlingsinsatserna har. Vidare syftar studien till att undersöka behandlingsmodellernas teoretiska grundantaganden och behandlingsinnehåll. För att kunna få svar på dessa frågor genomförs en systematisk litteraturstudie. Litteraturstudien syftar till att undersöka vilka kunskaper som finns inom ett visst område samt vad som tidigare har gjorts inom området. Det handlar om att, på ett systematiskt och vetenskapligt sätt göra en genomgång av relevant litteratur/studier. Det är viktigt att tolka det som är skrivet och kritiskt granska innehållet för att kunna använda det som stöd för egna argument samt lyfta upp teman och åsikter om hur fortsatt studier inom området kan se ut. Genom att gå igenom befintlig litteratur/studier kan man få svar på frågor om vad som redan är känt inom ett visst område, vilka teorier och begrepp som är relevanta på området samt om det finns frågor som inte blivit besvarade inom det givna området (Bryman, 2011, s. 97f). Utifrån studiens syfte anses denna metod som mest relevant för att få svar på studiens frågeställningar.

3.2. Inklusions- och exklusionskriterier

I en studie är det omöjligt att ta med all befintlig kunskap/undersökningar som finns inom området, varför vissa begräsningar måste göras genom ett urval. Detta innebär att exkludera samt inkludera vissa studier som framkommer vid litteratursökningen. Avgränsningen måste vidare göras med omsorg eftersom det kommer att motivera valet av de artiklar som kommer med i studien (Friberg, 2006, s. 119). Utifrån syftet med föreliggande studie inkluderas artiklar som innehåller relevant information i relation till studiens frågeställningar. Därför exkluderas artiklar som inte är adekvata och så ledes inte ger svar på studiens frågeställningar. Friberg (2006, s. 119) redogör för när relevanta studier har identifierats så skall en granskning av studiernas kvalitet göras. Artiklar och litteratur som inkluderades i föreliggande studie var vetenskapliga artiklar på engelska i fulltext samt den litteratur som beskrev de olika behandlingsmodeller som valdes till studien. Ingen avgränsning gjordes till årtal för att inte gå miste om värdefull information. Artiklar och litteratur som berörde området behandling för våldsutövande män i nära relation samt vetenskapliga artiklar som utvärderar olika behandlingsmodeller inkluderades i studien för att kunna ge svar på studiens frågeställningar. Artiklar som handlade om våld i nära relation i allmänhet och som inte berörde behandlings eller utvärderingsområdet exkluderas i litteratursökningen. Alla artiklar som handlade om olika effektutvärderingar kunde inte tas med, på grund av bland annat tidsbrist, samt att man inte kan ha med alla befintliga studier som finns. Ett tiotal artiklar som redogjorde för olika aspekter gällande programutvärderingar valdes ut för att få en varierande bredd av hur kunskapsläget ser ut på området.

3.3. Datainsamling och urval

Arbetet med att hitta relevant litteratur kan delas upp i två faser som sammanhänger med varandra. Det handlar dels om den inledande litteratursökningen och dels den egentliga litteratursökningen. Den inledande litteratursökningen utgör en grund för det egentliga sökarbetet där syftet är att skaffa sig en överblick över studieområdet som skall undersökas. Det handlar om att leta sig fram genom olika informationskällor för att få en förståelse om vart information finns och vilka tekniker som går att använda. Informationen som ges kan hjälpa till att hitta en nisch och avgränsa sitt ämnesområde. Sökandet av information i den inledande litteratursökningen ska och bör inte vara systematiserat utan snarare experimentellt och överblickande. Den inledande litteratursökningen ska ge tillräcklig bakgrundinformation för att leda vidare till nästa steg, den egentliga litteratursökningen som har mer exakta och målinriktade sökningar (Friberg, 2006, s. 47). I den egentliga litteratursökningen måste artiklar väljas på ett systematiskt sätt för att kunna ge svar på studiens frågeställningar. En granskning av de valda artiklarnas kvalitet är sedan nödvändig för att bättre förstå vad artiklarna handlar om och då kunna ta ställning till om artiklarna passar studiens syfte (Friberg, 2006, s. 34). Inledningsvis användes Örebro Universitetsbiblioteks olika databaser, samt internet för att på ett övergripande och osystematiskt sätt få en översikt av vad det finns för information på området mäns våld mot kvinnor samt behandlingar för våldsutövande män. En lista av sökord sammanställdes som utgångspunkt för litteratursökningen. De sökorden som användes i inledningsskedet var följande: *våld, män, behandling, kvinnomisshandel, treatment, men, domestic violence, batterer intervention programs*. De databaser som användes i inledningsskedet var Voyager och Libris för att hitta böcker samt eventuellt andra användbara sökord. Utifrån det resultat av böcker som var relevanta för studien, gjordes en manuell sökning, vilket enligt Friberg (2006, s. 48) innebär att sökning, på egen hand, sker i exempelvis böckernas befintliga referenslistor för att få ytterligare information om relevanta studier/artiklar eller andra böcker som berör ämnesområdet.

Syftet med den inledande litteratursökningen har varit att skapa klarhet kring vad det finns för olika behandlingar för män som utövar våld mot kvinnor i nära relationer. Efter att ha sökt igenom de olika databaserna, internet och manuellt kollat igenom referenser i böcker och artiklar lades ganska omgående märke till olika författare, böcker och artiklar som ständigt återkom i referenslistor inom detta område. Ytterligare sökningar gjordes på de olika artiklar och böcker som fanns med i litteraturlistorna samt genomgång av abstract och innehållsförteckningar för att hitta relevant information. Under denna inledande process upptäcktes vissa behandlingsmodeller som verkade utmärkande och vanligast förekommande inom ämnesområdet, varför fokus lades på de specifika behandlingsmodellerna. De behandlingsmodeller som återkom i litteratur och artiklar och som därför valdes till föreliggande studie var The Duluth Model (DAIP), Emerge, Change och ATV (Alternativ till våld). För att erhålla ingående och kompletterande information om respektive behandlingsmodell ansågs en sökning via sökmotorn Google nödvändig. Sökorden som användes var *domestic violence* kombinerat med behandlingsmodellernas namn. Sökningen ledde oss till behandlingsmodellernas egna hemsidor, där värdefullt material hittades och ansågs vara tillförlitliga och värdefulla för studien.

Genom att nischa sig in på de behandlingsmodeller som valdes började sedan den egentliga litteratursökningen efter utvärderingar av behandlingsmodellerna. Tanken från början var att denna sökning efter artiklar skulle ske på ett systematiskt sätt, genom att använda tidigare nämnda sökord och kombinera dessa med behandlingsmodellernas namn samt sökordet *evaluation*. Sökningen gjordes i databaserna Social Services Abstracts och International Bibliography of the Social Sciences (IBSS), utan att några relevanta träffar erhöles då sökningen med de sökorden troligtvis var för avgränsad. För att hitta utvärderingar av de valda behandlingsmodellerna användes istället en manuell sökning i redan tidigare införskaffat material om de olika

behandlingsmodellerna. Den litteratur som hittades i inledningsskedet, tillsammans med ovan nämnda sökning i Google, innehöll bra och viktig information samt referenser som ledde fram till olika former av utvärderingar som gjorts av de olika behandlingsmodellerna och valdes därför till studien. Dock uppstod en svårighet med att hitta någon specifik utvärdering av Emerge behandlingsmodell, varför någon utvärdering inte kunde tas med beträffande Emerge.

En övergripande sökning efter övriga utvärderingar av behandlingsmodeller gjordes genom sökorden *batterer intervention program* i databasen Summon. Sökningen gav många träffar varpå ett tjugotal artiklar som på något sätt handlade om programutvärderingar eller diskuterade effekter av olika sorters behandlingar eller program för våldsutövande män i nära relation. Genom att läsa abstract i de olika artiklarna, för att få en överblick av vad de handlade om valdes till slut ett tiotal artiklar ut som ansågs vara relevanta. Dessa artiklar valdes ut eftersom de ansågs vara av relevans då de innehöll utvärderingar av övriga behandlingsmodeller samt meta-analyser som sammanställde olika resultat av effekter av olika behandlingar men även artiklar som på ett kritiskt sätt granskar och diskuterar svårigheter med att utvärdera olika behandlingsprogram. Anledningen till att även övriga utvärderingar av behandlingsprogram inkluderades i studien, är för att få en mer generell och bredare översikt av dokumenterade behandlingseffekter på området, utöver de valda behandlingsmodellerna som presenteras i studien.

3.4. Källkritik

Det är av stor vikt att vid genomförandet av en studie kritiskt granska de källor som använts. Det kan handla om att ställa sig olika frågor om vad det exempelvis är för form av litteratur som inkluderas i studien, är det vetenskapliga artiklar, läroböcker eller annan form av tryckt text. Vem är ansvarig utgivare, vilka är författarna och vilken kompetens har de samt vilka perspektiv som anlagts och vilka mål författarna haft. En viktig del är också att ta reda på om de valda texterna har blivit kvalitetsgranskade och i så fall av vem och i vilket syfte (Segesten, 2006, s. 43). Under insamlingen av material till föreliggande studie så användes både vetenskapliga artiklar och litteratur och tyngdpunkt har legat på att i möjligaste mån ta hänsyn till samt beakta ovan nämnda frågor. De artiklar och litteratur som valdes ut ansågs vara tillförlitliga, i synnerhet med tanke på att olika forskare inom ämnesområdet ständigt förekom i den mesta delen av litteraturen och i de olika artiklarna. Detta visar på att författarna haft en stor kompetens på området gällande behandling för våldsutövande män i nära relation och presenterat generella studier på området. Många av de artiklar som använts har varit publicerade i vetenskapliga tidskrifter vilket anses vara tillförlitligt ur ett vetenskapligt perspektiv. En vidare undersökning om de valda texterna blivit kvalitetsgranskade av andra har däremot inte varit möjlig att göra i den utsträckning som bör göras för att granskningen ska bli komplett och heltäckande. Beträffande den litteratur och de artiklar som redogör för de olika behandlingsmodellerna så har information till stor del utgjorts av de som varit med och grundat programmen. Detta faktum kan innebära att programmen presenterats utifrån författarens subjektiva perspektiv och tolkning, dock anses ändå den informationen vara viktig eftersom författarna troligtvis besitter mest kunskap om respektive behandlingsprogram. Segesten (2006, s. 43) beskriver vidare att dokument som hämtats från internet kräver en noggrannare granskning med tanke på att vem som helst kan lägga upp information på internet. Som tidigare nämnt ansågs en sökning i Google nödvändig för att erhålla ytterligare information om de olika behandlingsmodellerna på deras respektive hemsidor. Vidare har även olika elektroniska texter som funnits genom Googlesökningen inkluderats i studien då de varit skrivna av grundarna till exempelvis Emerge behandlingsmodell (se exempelvis Adams & Cayouette, 2002). Det finns dock en medvetenhet kring att källor från internet inte anses lika tillförlitliga som exempelvis vetenskapliga artiklar, men trots detta har vissa resultat från Googlesökningen inkluderats då det utgjort ett relevant komplement till övrig information i litteratur och artiklar.

3.5. Bearbetning och dataanalys

Utifrån det material, i form av böcker och artiklar, som erhöles genom den inledande litteratursökningen sammanställdes en beskrivning av respektive behandlingsmodell utifrån följande kategorier: Programmets syfte, typ av program, centralt innehåll, definition av och orsaker till problem samt evidens för behandlingsmodellen. Resultatet dokumenterades även i en översiktstabell för att ge en övergripande bild av de olika behandlingsmodellerna. Programteori och feministisk teori användes som analysverktyg för att analysera behandlingsmodellerna. Skälet till att analysera behandlingsmodellerna utifrån programteori var att programteorin gör det möjligt att beskriva vilka teoretiska antaganden de olika behandlingsmodellerna vilar på i syfte att kunna utröna behandlingsmodellernas logik, dvs. hur problemet definieras och hur, i vilka steg, det är tänkt att problemet ska åtgärdas (Rogers, 2011; Wilder Research, 2009). Feministisk teori ansågs vara ett lämpligt analysverktyg då samtliga behandlingsmodeller använder sig av ett feministiskt perspektiv och antagande.

De artiklar som redogjorde för utvärderingar av övriga behandlingsprogram som valdes ut, lästes noga igenom varpå en sammanfattning av artiklarna gjordes utifrån syfte, metod och resultat. Friberg (2006, s. 34) redogör för att en granskning av artiklarnas kvalitet är nödvändig för att ta ställning till om artiklarna passar studiens syfte. Friberg (2006, s. 34f) menar vidare att granskningen och värderingen av artiklarnas kvalitet ska vara anpassad till det som krävs av ett examensarbete på kandidatnivå. De artiklar som slutligen valdes ut för analys ansågs ha god kvalitet eftersom de hade ett tydligt syfte och frågeställningar som var relevanta utifrån föreliggande studies frågeställningar. Artiklarna innehöll noga beskrivna metoddelar och forskarna hade kommit fram till relevant och intressant resultat samt diskuterade studiens resultat och begränsningar. Friberg (2006, s. 121) redogör för att det vanligaste vid en analys av artiklar är att undersöka artiklarnas likheter och skillnader gällande studiernas resultat och sedan presentera det man kommer fram till under lämpliga rubriker. I föreliggande studie låg fokus på att se likheter och skillnader i artiklarna som helhet samt vad studierna kommit fram till för resultat och utifrån det identifierades övergripande teman och artiklarna sorterades in under rubrikerna: programgranskning, jämförelse och kritisk granskning av olika modeller, fullföljning av behandling, programkvalité samt svårigheter med programutvärderingar.

3.6. Reliabilitet och validitet

Att en studie har hög reliabilitet, tillförlitlighet innebär att studien skall kunna genomföras på nytt av andra forskare och de ska kunna komma fram till samma resultat, oberoende av vilken tidpunkt studien görs eller vem som gör den. Det handlar alltså om huruvida samma resultat erhålls vid det nya genomförandet av studien eller om slumpmässiga faktorer påverkar resultatet (Bryman, 2011, s. 49). Strävan efter en hög reliabilitet förutsätter att studiens tillvägagångssätt redogörs så tydligt och grundligt som möjligt. I föreliggande studie har tillvägagångssättet noggrant beskrivits, därför anses reliabiliteten vara relativt hög då en replikering av studien är möjlig. Det bör dock understrykas att det inte alltid går att uppnå en hög reliabilitet med tanke på att det alltid kan finnas olika omständigheter som kan påverka resultatet. En sådan aspekt kan gälla under vilken tidpunkt som studien genomförs. Exempelvis kan resultatet skilja sig åt beroende på när studien genomförs, då behandlingsmodellerna kan se annorlunda ut. Men det är eftersträvansvärt att studien, utifrån det väl framställda tillvägagångssättet, ska kunna replikeras och att samma, eller åtminstone liknade resultat erhålls. Vidare kan det faktum att material har inhämtats från en av behandlingsmodellernas hemsida påverka reliabiliteten då tillförlitligheten kan ifrågasättas, då informationen kan vara av subjektiv karaktär. En medvetenhet har funnits gällande detta under studiens gång, men har ändå tagits med som ett komplement samt för att kunna ta del av så mycket information som möjligt.

Validitet handlar om huruvida de slutsatser som framkommit i en undersökning hänger ihop eller inte (Bryman, 2001, s. 50). Vidare handlar validitet om, ifall de olika indikatorer som utformats för att mäta ett begrepp, verkligen mäter det som är avsett att mätas (Bryman, 2011, s. 162). Med andra ord kan man säga att validitet innefattar frågan om huruvida en studie verkligen undersöker det som avses undersökas. Både reliabilitet och validitet är av större intresse inom kvantitativa studier snarare än den kvalitativa (Bryman, 2011, s. 51). Med utgångspunkt i detta och med tanke på att föreliggande studie inte är av ett kvantitativt slag så är reliabilitet och validitet inte av lika stort intresse. För att ändå koppla dessa begrepp till föreliggande studie så anses studien ha en god validitet då den mäter det som är avsett att mätas. Detta genom att de valda sökorden formulerats och inspirerats utifrån relevant litteratur. I studien har det även varit eftersträvansvärt att söka igenom samtliga databaser på Örebro Universitet, dock har detta inte varit möjligt på grund av tidsbrist.

3.7. Forskningsetiska frågor

Etiska frågeställningar kan bli aktuella vid flera olika faser under en undersökning. Under studiens gång dyker alltså olika etiska frågor upp och olika professionella organisationer inom samhällsvetenskapen har formulerat olika etiska problem som kan bli aktuella och som bör beaktas när en studie görs. Vidare finns etiska riktlinjer och krav som har slagits fast internationellt och som bör följas (Bryman, 2011, s. 126). De grundläggande etiska frågorna rör exempelvis frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för de personer som ingår i en undersökning (Bryman, 2011, s. 131). Då föreliggande studie utgörs av en litteraturstudie och således inte innefattar några intervjuer så har inte de etiska frågorna varit aktuella att ha i beaktning under studiens gång. Friberg (2006, s. 116) redogör för att litteraturstudier i vissa fall kan ha svagheter när det gäller den alltför begränsade mängden studier som utgör grund för studien samt att det kan finnas en risk för ett selektivt urval av studier/artiklar som stödjer den egna ståndpunkten och som tagits hänsyn till under författandet av studien. Dessa aspekter är något som beaktats under hela studiens gång genom att försöka vara opartiska. Vid påbörjandet av studien fanns inga specifika ståndpunkter eller hypoteser inom ämnet, vilket gjorde att undvikandet av ett selektivt urval varit möjligt. Gällande behandlingsmodellerna har de presenterats på ett objektiva sätt utifrån den informationen som funnits.

3.8. Metoddiskussion

Det är utifrån vad syftet med studien är som en lämplig metod sedan väljs för att genomföra studien. Syftet med föreliggande studie är att kartlägga vilka behandlingsmodeller som finns för män som utövar våld mot kvinnor i nära relationer samt vilka effekter de mest vanligt förekommande behandlingsinsatserna har. Vidare syftar studien till att undersöka behandlingsmodellernas teoretiska grundantaganden och behandlingsinnehåll. Utifrån studiens syfte valdes litteraturstudie som metod eftersom en studie som är baserad på den metoden handlar om att skapa en översikt av studiesresultat inom ett specifikt vetenskapligt kunskapsområde (Friberg, 2006, s. 115). Val av ovan nämnda metod har motiverats genom att den anses vara mest lämpad för att uppnå syftet med studien. Hade studien istället utformats genom intervjuer och enkäter så hade troligtvis inte samma resultat och mängd av information erhållits, dessutom hade en sådan metod inte varit den bäst lämpade i relation till syftet med studien. Styrkan med litteraturstudier ligger i att kunna sammanställa kunskap och studier inom ett visst ämnesområde som sedan kan utgöra en kunskapsbank om vad som är känt inom ett visst område och vad som saknas, som sedan kan ge upphov till vidare studier (Bryman, 2011, s. 97). Lyckhage (2006, s. 17) understryker att avsikten inte är att göra en fullständig översikt över befintliga studier inom ett område, istället ligger fokus på att problematisera den typ av kunskap som lyfts fram och som behöver utvecklas inom ämnesområdet. Med utgångspunkt i detta gör föreliggande studie inte anspråk på att vara komplett när det gäller behandlingsmetoder och undersökningar av dess

effekter, istället har en sammanställning gjorts av den avgränsade insamlingen av behandlingsmodeller och studier. Styrkan i föreliggande studie ligger dock i att sammanställningen har utgjorts av internationella studier från olika länder som anses ha ansevärd kunskap inom området med behandling för våldsutövande män i nära relation. Det faktum att föreliggande studie utgörs av en begränsad del befintliga studier, kan utgöra en svaghet då sammanställningen är begränsad. Det bör även framhållas att en avgränsning av valda studier faktiskt är nödvändig utifrån den begränsning i form av tid och ambition som finns.

4. Analysverktyg

I detta avsnitt presenteras programteori som används som analysverktyg för att analysera resultatet.

4.1. Programteori

Programteori används för att förklara varför ett program förväntas att fungera och med hjälp av en logisk modell, illustrera det valda programmets teoretiska logik (Wilder Research, 2009, s. 1). Programteori används även för att utvärdera komplexa interventioner och innebär att man utvecklar en orsakmodell som ska koppla samman ett programs förutsättningar och insatser med det tänkbara utfallet (Rogers, 2011, s. 123). När programteori tillämpas i utvärderingssammanhang utvecklas ofta en figur av den orsakmodell som ligger till grund för interventionen, en s.k. logisk modell (ibid). De flesta logiska modellerna som framställs med hjälp av programteori framställer ofta linjärt orsakssamband där interventionens variationer kan ses utifrån fem kategorier; förutsättningar, processer, utfall, effekter, och påverkan (Rogers, 2011, s. 125f). Denna typ av modell benämns som en *enkel logisk modell* och ger besked kring det övergripande syftet med interventionen och ger vägledning kring interventionens uppbyggnad. Det är dock omdiskuterat om enkla logiska modeller är i utvärderingar av interventioner som tar hänsyn till mänskliga behov eftersom modellerna ofta inte tar hänsyn till kontextuella villkor och klientens unika förutsättningar vid genomförandet av interventionen. Mot bakgrund av detta har mer komplicerade logiska modeller utvecklats.

De komplicerade logiska modellerna belyser tre infallsvinklar; interventioner som genomförs via flera verksamheter, interventioner med flera simultana orsaksförlopp samt med alternativa orsaksförlopp (Rogers, 2011, s. 127ff). Utvärderingar av interventioner som genomförs via flera verksamheter kan ha svårigheter då alla verksamheter måste ha samsyn när det gäller bland annat planering och rapportering. Utvärderingsarbetet blir mer krävande då alla aktuella verksamheter ska inkluderas. Att använda en och samma logiska modell på samtliga verksamheter kan därför underlätta utvärderingar av interventioner där flera simultana orsaksförlopp måste förekomma för att syftet med interventionen ska uppnås. Vidare innebär detta att insatsen ska orsaka vissa orsaksförlopp som i sin tur ska leda till att syftet med interventionen, ska uppnås. Därför är det viktigt att den logiska modellen framställer dessa, så att data samlas in om alla tänkbara aspekter. Detta är betydelsefullt då interventioner med simultana orsaksförlopp måste inrikta sig på att uppnå alla orsaksförlopp och inte bara ett utav dem. Interventioner med alternativa orsaksförlopp återges i logiska modeller på liknande sätt som interventioner med simultana orsaksförlopp. Den avgörande skillnaden mellan modellerna är att interventioner med alternativa orsaksförlopp tar hänsyn till kontextens betydelse, då denna grundar sig på antagandet att vissa orsaksförlopp förekommer i specifika kontexter.

När en programteori utvecklas används ofta ”OM- och SÅ” antaganden (Wilder Research, 2009, s. 2). Det innebär ett antagande om att OM en åtgärd/insats sätts in, SÅ förväntas ett visst utfall inträffa. Exempelvis kan ett program anta att ett beteende är inlärt, programmet antar då att OM klienterna får lära sig och träna in nya strategier, SÅ kan klienterna utveckla nya beteenden och

strategier för att undvika de gamla inlärdade beteendena (ibid). För att utveckla en programteori kan tre frågeställningar användas: 1) Om insatsen/åtgärden levereras, vad kan då förväntas hända realistiskt? 2) Varför tros aktiviteten leda till just det utfallet? 3) Vilken evidens existerar för att insatsen ska leda till just det utfallet? (Wilder Research, 2009, s. 4).

5. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet utifrån studiens syfte och frågeställningar. Inledningsvis presenteras en översiktstabell av de fyra behandlingsmodeller som är mest vanligt förekommande. Det är Emerge, The Duluth Model (DAIP) Change och ATV (Alternativ till våld). Vidare presenteras en fördjupad presentation av respektive behandlingsmodell som ingår i översiktstabellen.

Tabell 1. Översikt av de mest vanligt förekommande behandlingsmodellerna

I tabellen nedan redovisas de beskrivna behandlingsmodellerna, deras syfte, centrala innehåll, teoretiska antaganden och sätt att definiera problemet.

Program	Programtyp & deltagare	Programmets syfte	Centralt innehåll	Teoretiskt antagande	Definition av problem
Emerge	Domstolsorder, frivillig, hänvisning via sociala myndigheter, Gruppbehandling	Alternativa beteenden, Eliminera våldsbeteende	40 veckor, Förståelse för utomstående, Utbildning, Psykoedukativ	Pro-feministiskt	Behov av kontroll och makt, målmedveten och självvald handling
The Duluth Model: DAIP	Domstolsorder & frivillig, Gruppbehandling	Skydd för kvinnor, Ansvarstagande, eliminera våldsbeteende	24 veckor, Utbildning, Rådgivning	Pro-feministiskt	Behov av kontroll och makt, målmedveten handling
Change	Domstolsorder, Gruppbehandling	Ansvarstagande, Självkänedom, eliminera våldsbeteende	24 veckor, KBT-angreppssätt, Attityd-och värderingsträning	Pro-feministisk	Behov av kontroll och makt, inlärt beteende
ATV	Frivillig, hänvisning via sociala myndigheter, Individ- och gruppbehandling	Skydd för kvinnor & barn, Ansvarstagande, eliminera våldsbeteende	Flexibel tidsram, Utbildning,	Pro-feministisk	Behov av kontroll och makt, Socialt skapade attityder, målmedveten handling

5.1. Emerge

Emerge var det första behandlingsprogrammet i USA för våldsutövande män och har varit nationellt ledande i arbetet med att få slut på våldet som sker i nära relation. Emerge startades 1977 i Boston, Massachusetts i USA av en grupp män som utmanades av de som arbetade på kvinnoorganisationer som gav skydd och säkerhet åt misshandlade kvinnor. Kvinnoorganisationen fick många samtal från män som ville ha information om sina kvinnor och i vissa fall efterfrågade männen hjälp åt sig själva. Eftersom de som arbetade på kvinnoorganisationerna inte hade som uppgift att fokusera på männen så såg de behovet, samt la fram önskemål om att man borde etablera ett program som ska arbeta med de våldsutövande männen. De som arbetade med de våldsutsatta kvinnorna tillfrågade några män i samhället i Boston ifall de ville starta upp någon verksamhet som kunde arbeta med de våldsutövande männen. Grundarna av Emerge bestod av bland annat socialarbetare och rådgivare, lärare och arrangörer från samhället samt en advokat. Det första året bestod av att studera problemet rörande våld i hemmet som ett första steg i att formulera ett behandlingsprogram (Adams & Cayouette, 2002, s. 1).

5.1.1. Programmets syfte

Emerge syftar till att eliminera våld i nära relation. Genom att arbeta mot det målet så strävar Emerge efter att utbilda och utveckla våldsutövarna, arbeta förebyggande mot ungdomar så att de inte ska acceptera våld i sina relationer, förbättra det institutionella ansvaret för våld i nära relation samt öka allmänhetens medvetenhet kring orsaker och lösningar till det våld som sker i nära relation. Emerge har utökat sitt uppdrag till att även omfatta hjälp till männen så att de kan bli ansvarsfulla föräldrar (<http://www.emergedv.com>).

5.1.2 Teoretiskt antagande

Emerge bygger på en pro-feministisk behandlingsmodell på bakgrund av en analys av att kända psykologiska behandlingsmetoder tydliggör och problematiserar mäns våld mot kvinnor. Den pro-feministiska modellen är den mest nyttiga då den tydligt fokuserar på makt- och kontrollaspekterna vid mäns våld mot kvinnor, mannens eget ansvar för sitt våldsbeteende samt mannens socialt skapade attityder som ligger till grund för hans upplevelse av att ha rätt att använda våld (Råkil, 2002, s. 21). Den pro-feministiska modellen som lägger som vikt på mannens ansvar och våld i samband med makt- och kontrollstrategier, hör hemma i den psykoedukativa behandlingstraditionen. Begreppet psykoedukativ hänvisar till kombinationen av att arbeta med psykologiska aspekter gällande mannens våldsutövande samt avläring av våld som handlingsalternativ. Detta utifrån tanken att våldet är socialt och kulturellt inlärt och därför kan avläras (Råkil, 2002, s. 22).

5.1.3. Typ av program (deltagare och behandlingslängd)

Behandlingen som Emerge tillhandahåller sker i grupper. Ungefär 75 % av männen som påbörjar Emerges behandlingsprogram är dömda av domstol och det är en del av deras skyddstillsyn att delta i Emergeprogrammet. Resterande 25 % av männen blir hänvisade till behandlingen via sociala myndigheter samt de som själva uppsökt hjälp. Kravet för att genomgå behandlingen är att man ska vara med på minst 40 gruppssessioner. Programmet är uppdelat i två steg. I första steget består av 8 sessioner/gruppträffar och det andra steget består av 32 sessioner/gruppträffar. Gruppträffarna sker en gång i veckan och varar i två timmar. Behandlingsgrupperna på Emerge leds av både en manlig och kvinnlig gruppleddare, det sistnämnda med anledning av att män lättare kan uppvisa sina negativa attityder gentemot kvinnor, om det finns en kvinna, i egenskap av gruppleddare närvarande (Adams & Cayouette, 2002, s. 6).

5.1.4. Definition av och orsak till problem

Emerges syn på mannens våldsbeteende förklaras genom att våldsutövandet är en målmedveten och självvald handling snarare än en impulsiv, spontan eller irrationell sådan. Misshandeln handlar inte bara om fysiskt våld utan är en del i en rad olika beteenden som innefattar psykiskt, sexuellt, psykologiskt, verbalt och ekonomiskt våld som leder till att kvinnans självkänsla och självständighet förminsas (Adams & Cayouette, 2002, s. 2). Den våldsutövande mannen måste bli fullt medveten om att han använder våldet för att få kontroll. Oavsett vilka intentioner som ligger bakom det våldsamma beteendet så anses våldet alltid som ett försök att få den andra personen att göra, eller inte göra en viss sak. Våldsbeteendet ses även som ett inlärt beteende som enligt sociala inlärningsteorin sker genom modellering och positiv förstärkning. Våld i nära relation sker inom en social kontext där män dominerar över kvinnan på ett socialt, familjärt, institutionellt och ekonomiskt plan (Adams & Cayouette, 2002, s. 2f).

5.1.5. Centralt innehåll

Behandlingsprogrammet är som tidigare nämnt uppdelat i två steg. I första steget handlar det om att hjälpa männen att definiera våld i nära relation samt identifiera olika former av våld, få förståelse för hur våldet påverkar den vuxne partnern som blir utsatt men också förstå vilka konsekvenserna blir för de eventuella barn som bevittnar våldet. Fokus ligger också i att få mannen att förstå att våldet är ett självvalt beteende samt att han ska lära sig ett respektfullt sätt att kommunicera på. Första steget består av olika åtta olika teman som gruppledarna går igenom som syftar till att männen ska förklara sitt våldsamma beteende utifrån de olika teman vilket sker inom ramen för ett lärande och utvecklande. Efter de 8 sessionerna så blir mannen berättigad att fortsätta till steg 2 som huvudsakligen är edukativt/utvecklande. I steg 2 är grupperna mindre och mer stabila. Männen i grupperna interagerar mer och förväntas att aktivt delta genom att diskutera sin nuvarande situation gällande sin partner och barn samt ge feedback till övriga gruppdeltagare. Varje gruppdeltagare har individuellt uppsatta mål att sträva efter samt få feedback för. Man lägger mer vikt på gruppdeltagarens attityder och förväntningar gentemot sin partner. Det finns även en strävan efter att varje gruppdeltagare ska kunna identifiera allt våldsbeteende och känna igen olika alternativa beteende (Adams & Cayouette, 2002)

5.2. The Duluth Model, DAIP

The Domestic Abuse Intervention Project (DAIP) grundades år 1980 av ett team som bland annat bestod av polismyndigheter, åklagare, räddningspersonal samt yrkesverksamma inom kvinnojourverksamheter (Barner & Carney, 2011, s. 237). Detta genom att bland annat skriva uppgörelser om hårdare rättsliga påföljder för våldsutövande människor (Pence, 1989, s. 30). DAIP, som även är känt som The Duluth Model, skapades i staden Duluth, i Minnesota och viktiga faktorer i skapandet av modellen var de olika etablerade samhällsätgårderna samt de feministiska aktivisterna som fanns i staden (Dobash, Dobash, Cavanagh & Lewis, 2000, s. 48). Modellen blev en skärningspunkt för kvinnorörelsen för misshandlande kvinnor och ställde högre krav på det straffrättsliga systemet för brottsbekämpning (Barner & Carney, 2011, s. 237). Resterande stater i Amerika kom att bli influerade av denna modell inom de senaste tio åren efter att modellen skapats (ibid).

5.2.1 Programmets syfte

Det primära målet med programmet är att skydda de utsatta kvinnorna (Pence, 1989, s. 30). Detta görs i samband med att männen tar kontakt med DAIP (Pence & Paymar, 1993, s. 28). Vid inskrivningen av männen intervjuas även kvinnan, som sedan kan få en remiss till den lokala kvinnojouren. Personalen på DAIP har även återkommande telefonkontakter med kvinnan för att ha uppsikt över hennes livssituation (ibid). Vidare har programmet även som mål att få männen att inse att de är ansvariga för sitt handlande (Dobash m.fl., 2000, s. 49). Det är en högt uppsatt målsättning att få männen att förstå att de är ansvariga för sitt våldsamma beteende och att bara de

kan eliminera våldsbeteendet (ibid). Om våldet inte upphör, är det även viktigt att männen förstår att de kommer förlora alltmer av sin personliga frihet (Pence, 1989, s. 34). Programmet eftersträvar att behandla våldet som ett brott istället för att straffa männen för sitt brott (Dobash m.fl., 2000, s. 49). Detta genom att männen får genomgå programmet för att fokusera på att förändra sitt våldsamma beteende för att eliminera det framtida våldet (ibid).

5.2.2. Typ av program (deltagare och behandlingslängd)

Männen som deltar i programmet blir oftast hänvisade via en domstolsorder där de beordras för att få behandling för det begångna brottet, vilket i detta fall blir det våldsamma beteendet (Pence, 1989, s. 36). Vidare antar även programmet frivilliga deltagare då programmet sällan sällar bort män som vill ha hjälp (Pence & Paymar, 1993, s. 30). Behandlingen pågår i 24 veckor där männen träffas en gång i veckan. Behandlingen utförs även i grupp form och mannen får lov om att vara borta sammanlagt fyra gånger under hela behandlingstiden. Detta måste dock tas igen under behandlingens gång (ibid).

5.2.3 Centralt innehåll

DAIP programmet har även ett samarbete med olika samhälleliga organ där DAIP fungerar som det kontrollerande organet (Pence & Paymar, 1993, s. 25f). Ett nära samarbete med polis, fängelse, åklagare och organisationer som värnar om psykisk ohälsa är centrala för DAIPs arbete då man vill förhindra att övriga instanser i samhället verkar i någon form av hemligt samförstånd med våldsutövaren. Vidare innebär detta att DAIP vill försäkra sig att övriga samhälleliga organ inte sällar bort män i ingripandet på grund av exempelvis ras eller klass (ibid).

Gruppbehandlingen är inriktad på utbildning och rådgivning (Pence & Paymar, 1993, s. 35). För att uppnå detta skapades en kursplan där bland annat makt och kontroll cirkeln samt jämställdhetscirkeln skapades (Pence & Paymar, 1993, s. 36f). Dessa cirklar inbegriper åtta teman som är varandras motsatser. Makt och kontroll cirkeln beskriver olika metoder och beteenden som våldsmän använder för att upprätthålla kontroll över kvinnorna medan jämställdhetscirkeln beskriver och karakteriserar olika metoder för att uppnå ett jämlikt förhållande gentemot kvinnor (ibid). Nedan följer bilder av dessa två cirklar:

Jämställdhetscirkeln

Makt- och kontrollcirkeln

Varje tema i vardera cirkel diskuteras i tre veckor där respektive tema diskuteras och klargörs (Pence & Paymar, 1993, s. 37). Deltagarna får diskutera temats innebörd och handledaren håller en kort föreläsning gällande temat och dess påverkan på kvinnan. Männen får sedan ge exempel på hur den diskuterade taktiken/temat som har använts av honom som övriga deltagare sedan

analyserar. Avslutningsvis får männen lära sig nya färdigheter som är baserade på de ämnen som uppstått under de tidigare veckorna (Pence & Paymar, 1993, s. 38).

5.2.4. Definition av och orsak till problem

Programmet betraktar våld som något som är en del av ett system med våldsamma beteenden för att styra partnern (Pence, 1989, s. 30). Programmet ser på männens varierande våldshandlingar som olika taktiker för att kontrollera deras partner (Pence, 1989, s. 36). Programmet antar att våldet brukas mot kvinnor för att männen har ett behov av kontroll och dominans och att detta behov har utvecklats tidigare i deras liv (Pence, 1989, s. 38f). Det kan exempelvis röra sig om att männen utsatts för övergrepp som barn, bevittnat och levt med fientliga attityder gentemot kvinnor eller att ha levt under klass och ras förtryck (ibid).

5.2.5. Teoretiskt antagande

The Duluth Model: DAIP ser våldsfenomenet ur ett pro-feministiskt perspektiv. Behandlingen går således ut på att få männen att ta fullt ansvar för sina handlingar för att sedan lära dem nya färdigheter för att eliminera våldsbeteendet (Pence & Paymar, 1993, s. 38).

5.2.6. Evidens för behandlingsmodellen (utvärdering & undersökningar)

Feder & Forde (2003, s. 5) har genomfört en RCT-studie där sammanlagt 404 män delades in i antingen en experimentgrupp alternativt kontrollgrupp. Samtliga grupper hade blivit dömda för ett års skyddstillsyn men experimentgruppen fick även genomgå 26 veckors behandling enligt DAIP modellen och kontrollgruppen avtjänade enbart sin påföljd. Männen blev intervjuade under prövningstiden och sex månader efter avtjänad påföljd. De våldsutsatta kvinnorna inkluderades även i studien vilka blev intervjuade under prövningstiden samt sex och tolv månader efter männens avtjänade påföljd. Om männen i experimentgruppen inte deltog i behandlingen var de tvungna att gottgöra det (Feder & Forde, 2003, s. 7). Uppskattningsvis deltog 66 % av männen i experimentgruppen under alla behandlingstider och ca 13 % deltog inte alls i behandlingen. Intervjuerna med både männen och kvinnorna var utformade efter standardiserade skalor och frågor som exempelvis synen på våld, om våldet skulle upphöra samt ansvar behandlades. Männen fick även uttrycka deras beteende gällande olika former av våld genom självskattnings rapporter. Vidare blev även kvinnorna tillfrågade frågor gällande synen på våld, om våldet skulle fortlöpa eller upphöra och vart ansvaret låg. Kvinnorna fick även besvara frågor gällande männens beteende (ibid). Även om männen blivit dömda för sin påföljd samt behandling kunde inte intervjuerna utföras utan deras samtycke (Feder & Forde, 2003, s. 8).

Under det första intervjutillfället deltog ca 80 % av männen. Det andra intervjutillfället, vilket ägde rum 6 månader efter avtjänad påföljd, deltog ca 50 % av männen. Dessa procentsatser gäller för båda grupper. Beträffande kvinnorna deltog ca 49 % under det första intervjutillfället, 30 % under det andra tillfället och 22 % under det sista intervjutillfället. Även dessa procentsatser gäller för båda grupper (ibid). Under det första intervjutillfället, det vill säga prövningstiden, visades inga signifikanta skillnader mellan grupperna och hälften av männen i bägge grupper, ansåg att våld var acceptabelt i vissa situationer (Feder & Forde, 2003, s. 9). Under det andra intervjutillfället hittades en liten skillnad mellan grupperna då männen som ingick i experimentgruppen ansåg att kvinnorna inte bar lika mycket ansvar för våldet. Ansvaret för våldet låg hos både kvinnan och mannen, ansåg männen i experimentgruppen medan kontrollgruppen fortfarande ansåg att kvinnan bar huvudansvaret (ibid).

5.3. Change

Modellen Change var en av de första brittiska behandlingsmodellerna för män som utövar våld mot kvinnor i nära relation och är en frivillig organisation som jobbar på samhällelig nivå (Dobash m.fl., 2000, s. 50f). Changemodellen började ta fart under 1986 i Scotland. En grupp bestående av

advokater, forskare, socialarbetare samt yrkesverksamma inom stödjande verksamheter för utsatta kvinnor ville skapa en förbättrande behandlingsmodell för män som utövar våld i nära relation. Under tre år försökte gruppen skapa en förnyande behandlingsmodell och 1989 säkerställdes modellen av the Urban programme och den lokala socialförvaltningen (ibid).

5.3.1. Programmets syfte

Målsättningen med Change kan delas in i fyra punkter; att männen ska utveckla en självkänedom kring deras beteende, att männen ska utmana deras attityder beträffande deras våldsamma beteende, att utveckla färdigheter samt att ha uppsikt över männens framsteg och förändring (Dobash m.fl., 2000, s. 55).

5.3.2. Typ av program (deltagare och behandlingslängd)

Change fokuserar bara på våldsutövaren och hans beteende och antar inte män som ansöker självmant (Dobash, Dobash, Cavanagh & Lewis, 1999. s. 209). För att delta i programmet ska männen ska ha blivit dömda för ett våldsbrott i nära relation, ansetts vara lämpliga för programmet och att deltagandet är ett villkor för skyddstillsyn. För att bedöma mannens lämplighet intervjuas mannen och den våldsutsatta kvinnan separat (Dobash m.fl., 2000, s. 53). Change understryker även för mannen att behandlingen syftar till en förändring hos mannen och eftersträvar inte återförening mellan mannen och kvinnan. Det är även ett krav att mannen är villig till förändring och är motiverad. Innan mannen påbörjar programmet får han skriva under ett kontrakt inför vittnen som understryker att han är beredd att delta och är motiverad och villig till förändring (ibid). Behandlingen pågår under tjugofyra veckor (Dobash m.fl., 1999, s. 209). Behandlingen utförs i grupper med två gruppleddare vilka är en man och kvinna och mötena är en gång i veckan (Dobash m.fl. 2000, s. 50).

5.3.3. Centralt innehåll

Programmet använder sig av ett kognitivt beteendeterapeutiskt (KBT) angreppssätt i behandlingen för att nå förändring hos männen (Dobash m.fl., 2000, s. 50). För att uppnå syftet med behandlingen diskuteras bland annat våldsbegreppet och dess innebörd och männen får även uttrycka deras skäl och förklaringar till det våldsamma beteendet (Dobash m.fl., 2000, s. 55f). Männen får sedan diskutera våldsutövandets omfattning, vilken effekt våldet haft på kvinnan och även vad de vunnit samt förlorat genom våldsutövandet. Detta görs för att männen ska utveckla en självkänedom. För att uppnå delmålet gällande utmanandet av männens attityder till deras våldsamma beteende får männen bland annat diskutera deras syn på våld i nära relationer. De diskuterar även kvinnans roll, vilka rättigheter som gäller för män och kvinnor, männens kontrollbehov och rädslan av att förlora kontroll och makt över kvinnan. Vid nästa steg får männen lära sig konsekvenserna av våldsutövandet, ompröva deras attityder och ursäkter till våldet och ta mer ansvar för sig själva och deras beteende. Vidare får männen även lära sig alternativa beteenden, förmågor för en bättre kommunikation och acceptera andras rättigheter, för att uppnå färdigheter som ska hjälpa dem att eliminera våldet. Det är även viktigt att ha uppsikt över männens förändringar vilket uppnås genom att upprätthålla och dokumentera den enskilde mannens framsteg samt bedöma mannens självkänedom (ibid). Under behandlingstiden får männen även diskutera tidigare löften om att förändras och vad som gått fel, identifiera ilskan som orsakat våldet och även gå igenom makt och kontrollhjulet som utvecklades av DAIP-programmet (Dobash m.fl., 2000, s. 57). Det är dock av stor vikt att uppmärksamma att programmet ändå har i beaktande att det våldsamma beteendet inte bara ligger hos männen utan att våldet i sig kommer ifrån en större social kontext (Dobash m.fl., 2000, s. 50).

5.3.4. Definition av och orsak till problem

Change's syn på våldsutövande är något som sker avsiktligt och utövas genom att använda olika våldsamma taktiker för att utöva makt och kontroll över kvinnan (Dobash m.fl., 2000, s. 51).

Modellen utgår ifrån att det våldsamma beteendet inte beror på bristande självkontroll utan ser snarare på det som något som är inlärt (ibid). Detta antagande baseras på att männen har lärt sig beteendet och blivit påverkade av de patriarkala normerna i samhället men även genom personliga erfarenheter (ibid).

5.3.5. Teoretiskt antagande

Modellen utgår bland annat ifrån en pro-feministisk grundsyn. Förklaringen och synen på våldet baseras mycket på feministisk teori och Change antar att förändring hos männen kan uppnås genom KBT-tekniker i behandlingen (Dobash m.fl., 2000, s. 50f).

5.3.6. Evidens för behandlingsmodellen (utvärdering & undersökningar)

Dobash m.fl.(1999, s. 211f) har utfört en utvärdering på Change där även behandlingsprogrammet The Lothian Domestic Violence Probation Project (LDVPP) ingick. Studien samlade in information genom både kvantitativa och kvalitativa tekniker. Studien ville även bedöma effekten av behandlingsprogrammen under en tolv månaders period. Studien utfördes genom en jämförelse mellan en experiment grupp samt kontroll grupp. I experimentgruppen ingick de män som blivit dömda till bland annat Change och LDVPP och i kontroll gruppen ingick män som enbart fått en påföljd där behandling inte ingick, såsom böter, skyddstillsyn eller fängelse. De våldsutsatta kvinnorna var även inkluderade i studien. Männen och kvinnorna blev först intervjuade i form av en djupintervju där man bland annat ville bedöma våldets förekomst och karaktär. Frågor som behandlades var bland annat olika typer av våld och mannen och kvinnans bakgrund (Dobash m.fl., 1999, s. 214f). Vid senare uppföljningstillfällen skickades frågeformulär ut till mannen och kvinnan (Dobash m.fl., 1999, s. 212). Dessa skickades ut efter tre samt tolv månader. Intervjun och frågeformulären använde sig av bedömningsinstrumenten ”The violence assesment index” (VAI) samt ”The injury assesment index” (IAI). Detta för att kunna mäta graden och förekomsten av olika former av våld i nära relation. För att ha uppsikt över eventuella återfall bevakades även domstols rapporter gällande efterföljande åtal. I experimentgruppen ingick 51 män samt 47 kvinnor och i kontrollgruppen ingick 71 män samt 87 kvinnor (ibid).

Under djupintervjun vid det första tillfället var syftet att få en överblick på våldets karaktär, olika nivåer på våldet samt relationen mellan mannen och kvinnan (Dobash m.fl., 1999, s. 214). Frågorna ställdes på ett öppet och systematiskt sätt för att på så sätt kunna jämföra svaren ifrån frågeformulären som sedan skickades ut (ibid). Frågeformulärens syfte var att bedöma eventuella skillnader i männens beteende (Dobash m.fl., 1999, s. 217f). Männen och kvinnorna blev även tillfrågade att komma ihåg samt skriva ner antal gånger som våldsamma situationer kan ha uppstått under denna period samt minnas händelsernas detaljer. Vid det första tillfället när frågeformulären skickats ut, besvarade 80 % av männen och 83 % av kvinnorna i experimentgruppen frågeformulären. I kontrollgruppen besvarade 72 % av männen samt 77 % av kvinnorna frågeformulären. Vid det tredje och sista tillfället besvarade 53 % av männen och 60 % av kvinnorna frågeformulären i experimentgruppen. I kontrollgruppen besvarade 49 % av männen samt 57 % av kvinnorna frågeformulären.

Vid en tre månaders uppföljning uppgav 30 % av kvinnorna i experimentgruppen att de blivit utsatta för våld medan 62 % av kvinnorna i kontrollgruppen uppgav att de blivit utsatta för våld (Dobash m.fl., 1999, s. 225f). Vid den sista uppföljningen, som var efter tolv månader, uppgav 66 % av kvinnorna i experimentgruppen att männen inte återgått till ett våldsamt beteende medan 30 % av kvinnorna i kontrollgruppen uppgav att männen inte utsatt dem för våld. Vidare påvisade även domstolsrapporter att 7 % av männen i experimentgruppen samt 10 % av männen i kontrollgruppen blivit anhållna för att ha utövad våld mot kvinnan. Denna studie påvisar att männen som fått behandling enligt Change och LDVPP lättare kan upprätthålla ett icke våldsamt beteende jämförelsevis med männen som dömts till andra påföljder (ibid).

5.4. Alternativ till våld (ATV)

Alternativ till våld (ATV) är det första professionella behandlings- och forskningscentrum i Europa med inriktning på män som brukar våld mot kvinnor i nära relationer och etablerades i Oslo 1987. De yrkesverksamma på ATV består i huvudsak av psykologer som arbetar heltid med våld inom familjen. ATVs behandlingsmodell grundar sig på pro-feministisk bas och har terapeutiska inslag där arbetet inkluderar behandlingar på både individnivå som gruppnivå. ATV har många olika programutbud. Ett behandlingsprogram fokuserar på män som utövar våld mot sin kvinnliga partner samt speciella sessioner för de män som är fäder. ATV erbjuder även stöd till de kvinnor vars män är involverade i något av ATVs behandlingsprogram. Det finns även behandling för kvinnor som utövar våld mot sin manliga partner och/eller barn. ATV tillhandahåller även stöd till de barn vars pappa eller mamma deltar i någon av ovanstående behandlingar. Det finns även ett behandlingsprogram för ungdomar som har utvecklat ett våldsbeteende. Kärnan i ATVs behandlingsarbete är att arbeta med männen, även om primärt fokus ligger i att se till kvinnan och barnens säkerhet och välbefinnande. Det är dock välkänt att ansvaret för våldet ligger hos förövaren, som nästan alltid är den manliga föräldern i familjen. Våldet kommer därför inte att kunna upphöra förrän männen avslutar sitt våldsamma beteende (Råkil, 2006, s. 193f).

5.4.1. Programmets syfte

ATVs övergripande mål med behandlingsarbetet är att hjälpa män att ta ansvar över sitt våldsamma beteende vilket sker i fyra olika faser som männen måste gå igenom under behandlingen som beskrivs nedan (Råkil, 2006, s. 195).

5.4.2. Teoretisk antagande

ATVs behandlingsprogram bygger, likt Emerge, på en pro-feministisk behandlingsmodell då den tydligt fokuserar på makt- och kontrollaspekterna vid mäns våld mot kvinnor, mannens eget ansvar för sitt våldsbeteende samt mannens socialt skapade attityder som ligger till grund för hans upplevelse av att ha rätt att använda våld (Råkil, 2002, s. 21). Den teoretiska basen i ATVs arbete kopplar samman könsmaktsperspektiv med olika individuella förklaringar till varför mäns problem med våld uppstår och vidmakthålls (Sveriges Kommuner och Landsting, 2011, s. 60)

5.4.3. Typ av program (deltagare och behandlingstid)

Varje år söker sig ungefär 150-200 män till ATVs behandlingsprogram. Uppskattningsvis 60 % av männen kontaktar ATV på eget initiativ, oftast efter att de blivit rekommenderade av sin partner eller som ett resultat av att ha läst om ATV i tidningar. Resterade 40 % av männen har, av myndigheter som exempelvis polis, socialtjänst, sjukvård osv blivit rekommenderade att ta kontakt med ATV. Programmet är utformat genom att erbjuda män antingen individuell eller gruppbaserad behandling. Först görs dock en initial individuell bedömning genom tre samtal som består av en semi-strukturerad intervju i syfte att kartlägga mannens våldsbeteende. Varken det individuella eller gruppbaserade programmet har någon särskild tidsram för hur länge behandlingen ska pågå. Vissa män kräver längre tid än andra för att komma underfund med och ta ansvar för sin våldsproblematik. Enligt ATVs dokumentation över de senaste 10 åren är dock den genomsnittliga längden av individuell behandling 10 månader (1 ggr/vecka) samt 1,5 år (2h/vecka) för de som ingår i gruppbehandling (Råkil, 2006, s. 194).

5.4.4. Centralt innehåll

ATV modellens behandling består, som tidigare nämnts, av fyra olika faser som mannen går igenom under behandlingen. Den första fasen fokuserar på *våldet* i sig med huvudsyfte att få mannen att erkänna våldet som en verklig och existerande händelse. Våldet måste rekonstrueras mycket detaljerat, i termer av, vad har hänt, vart har det hänt, hur det hände och mot vem. Man ska tala om våldet i dess rätta namn och inte omformulera våldet till att innebära någonting annat.

Våldet blir uppenbart och verkligt för mannen genom att tala om det på ett direkt och seriöst sätt. Det är svårt att förändra ett våldsbeteende hos mannen om inte våldsanvändandet i sig anses problematiskt. Den andra fasen fokuserar på mannens *ansvar* för våldet. Genom en process där en detaljerad rekonstruktion av mannens våldsamma beteende går igenom, blir det uppenbart att våldet är ett rationellt och kontrollerat agerande som indikerar att våldet faktiskt är en aktivt vald handling. Detta betyder vidare att mannen har möjligheten att välja andra, icke-våldsamma handlingar istället. Mannen ska alltså lära sig ta ansvar för våldet. Den tredje fasen fokuserar på psykologiska anknytningar mellan mannens personliga bakgrund och det nuvarande våldsanvändandet. Det handlar om mannens nuvarande livssituation, attityder gentemot män och kvinnor, social inläring samt tolkningar av manlighet och närhet för att få en helhet och sammanhang kring våldet dess historik. Den fjärde fasen fokuserar på *våldets skadliga konsekvenser*. Genom ovan beskrivna processer lär sig mannen att hans våldsamma beteende inte är ett resultat av hans brist på kontroll eller en respons på hans partners beteende. Mannen lär sig förstå att våldet handlar om honom, hans attityd och hans egen emotionella och sociala tolkningar av sitt själv, som ofta grundar sig i känslor av maktlöshet, skam och underlägsenhet (Råkil, 2006, s. 195f)

5.4.5. Definition av och orsak till problem

För att få män att upphöra med sitt våldsamma beteende så bör de som arbetar med männen vara tränade och lätt känna igen den breda variationen av orsaker till varför män slår kvinnor. Det handlar ofta om fysiskt, psykiskt, sexuellt och materiellt våld men speciell uppmärksamhet ägnas åt de olika former av psykiskt våld som innefattar tydliga och mindre tydliga hot om våld, psykisk nedbrytning och hot, kontrollerande och isolerande beteende och patologisk svartsjuka. Det är i det psykiska våldet som man finner grunden för mäns våld mot kvinnor, det handlar om makt och kontrollstrategier som försätter kvinnan i en underordnad ställning för att stödja mannens uppfattning av manlighet (Råkil, 2006 s. 195).

5.4.6. Evidens för behandlingsmodellen (utvärdering & undersökningar)

Vid ATV har det genomförts tre undersökningar som tillsammans säger något om behandlingens kvalitet och utfallet av behandlingsterapin. Efter tre års drift har det gjorts en intern utvärdering av behandlingsarbetet. Utifrån terapeuternas egna värderingar av alla genomförda terapier (n=93), kom man fram till att 74 % av klienterna slutade med det fysiska våldet under själva behandlingen. Undersökningen visar ett positivt resultat, men den stora svagheten ligger i att utvärderingen är gjord av terapeuterna själva, vilket sannolikt innebär att subjektiva värderingar antas påverka resultatet (Isdal & Råkil, 2002, s. 124). På uppdrag av Oslo kommun och Socialdepartementet genomförde psykologerna Per Andreas Høglend och Per Nerdrum en studie av behandlingseffekten för en rad av ATVs klienter. Deras huvudsakliga slutsats var att terapins effekt motsvarade det som ingår i de mest framgångsrika terapier som inriktar sig mot andra typer av klienter. Klienterna vid ATV delades upp i två grupper utifrån våldets allvarlighetsgrad. De kom bland annat fram till att gruppen män som använde måttligt våld och gruppen män som använde allvarligt/livshotande våld drar mest nytta av individuell terapibehandling. De som ingick i gruppbehandling skilde grupperna åt. Gruppen män med allvarligt våldsbruk drar inte lika stor nytta av gruppbehandling jämfört med gruppen män med måttligt våldsbruk. Klienterna visade även en positiv förbättring i depressionsnivå. Även denna studie visar på gott resultat, men svagheten ligger i att studien inte förhåller sig till ändring i våldsbeteende utan enbart till förändring i symptombelastning. Dessutom framkommer ingen information från männens partners. (Isdal & Råkil, 2002, s. 124). Isdal & Råkil (2002, s. 124) redogör även för att det har gjorts en kvalitativ intervjustudie vid Universitetet i Oslo. I studien ingick sju män som gått behandling hos ATV. Studien gjordes två och ett halvt år efter att männen avslutat behandlingen. Studien kom fram till att ingen av de sju männen längre använde fysiskt våld. Studien visar att

terapiens effekt är permanenta men likväl har studien svaghet i att de våldsutövandes partner inte intervjuades.

6. Analys

I detta avsnitt följer en analys av de fyra mest vanligt förekommande behandlingsmodellerna samt en analys av dess grundantaganden.

6.1. Emerge

Tanken med Emerge är att den våldsutövande mannen, genom att fullfölja behandlingen, i första hand ska få hjälp med att definiera innebörden av våld i nära relation samt att mannen ska kunna identifiera olika former av våld som denne använder sig av. Detta för att få en bättre förståelse för hur våldet påverkar den kvinnliga partnern samt eventuella barn. Vidare ska mannen lära sig att våldet är självvalt och därför lära sig ett nytt och mer respektfullt sätt att kommunicera på (Adams & Cayouette, 2002). Genom att mannen aktivt deltar i behandlingens samtliga sessioner och diskuterar sin situation, sitt våldsbeteende, attityder och förväntningar gentemot sin partner, med övriga män så förväntas mannen lära sig olika alternativa beteenden (a.a). Programteorin blir således att OM männen får identifiera sina våldshandlingar och avlära sig dessa SÅ leder det till att männen lär sig nya alternativa handlingar SÅ att våldet upphör (Råkil, 2002; Adams & Cayouette, 2002)

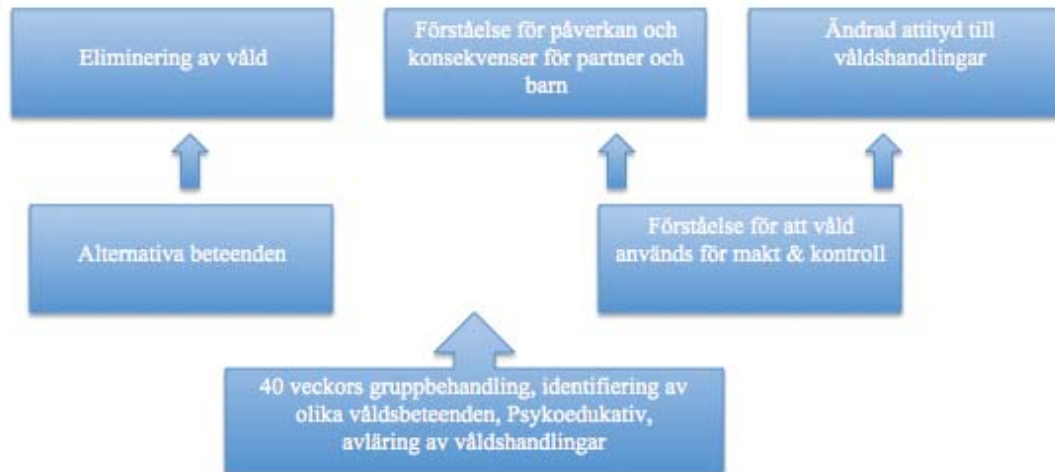
Vidare syftar Emerge även till att männen ska utbildas, få förståelse för och bli fullt medvetna om att våldshandlingarna används för att utöva makt och kontroll över kvinnan (Adams & Cayouette, 2002, s. 2f). Programmet antar att OM männen får diskutera och förklara sitt våldsamma beteende utifrån åtta olika teman och aktivt delta i diskussioner gällande sin situation kring sin partner och barn, SÅ utvecklar männen en förståelse för sina våldshandlingar och för hur handlingarna påverkar kvinnan och eventuella barn (Råkil, 2002; Adams & Cayouette, 2002)

Programmet underbyggs med hjälp av den pro-feministiska teorin som fokuserar mycket på makt- och kontrollbehovet hos män som utövar våld samt att männen ska få lära sig nya färdigheter och beteenden eftersom programmets teoretiska antagande är att våldshandlingar är något som är socialt och kulturellt inlärt och därför också kan avläras (Råkil, 2002, s. 21f).

6.1.1. Logisk modell – Emerge

Nedan följer ett försök till en logisk modell för att illustrera programteorin för Emerge. Då Emerge strävar efter mer än ett mål, innebär det att flera orsaksförlopp måste inträffa för att uppnå det övergripande syftet med programmet, därav beskriver den logiska modellen de samtida orsaksförloppen som programmet kräver för att uppnå syftet (Rogers, 2011, s. 127ff).

Figur 1: Logisk modell Emerge

Beträffande Emergemodellen har ingen lämplig utvärdering funnits varför hänvisning görs till de mer generella utvärderingar som gjorts, som anses mer lämpade för att någorlunda kunna undersöka effekten av denna modell. Dock har en intervjustudie gjorts beträffande en behandlingsmodell som bygger på liknande antaganden som Emerge, vilken visar på att samtliga män som intervjuades hade slutat med det fysiska våldet. Svagheter med studien är dock att antalet män var sju stycken och männens partners intervjuades inte i studien (Isdal & Råkil, 2002, s. 124). Ännu en studie har gjorts beträffande upphörande av våld, vilket visade på att 74 % av klienterna som fått likartad behandling enligt Emerge, slutat med det fysiska våldet under behandlingstiden. Svagheter med den studien är dock att den utfördes av terapeuterna själva där det antas att subjektiva värderingar har påverkat studiens resultat (ibid). I en annan studie har man undersökt fullföljning av behandling och hur många som återfaller i våldsutövande och studien begränsade sig inte till ett program utan ett område. Resultatet visade på att det är hälften så sannolikt att män återfaller i våldsutövande om de fullföljer ett behandlingsprogram (Bennet m.fl., 2006, s. 48ff). I en meta-analys som gjorts har resultatet dock påvisat att det inte råder någon signifikant skillnad av effektstorleken av behandlingsprogram i grupp för att minska återfall (Babcock m.fl., 2004, s. 1043).

6.2. The Duluth Model, DAIP

Det primära målet med DAIP programmet är att skydda de utsatta kvinnorna för fortsatt våld (Pence, 1989, s. 30). För att uppnå detta mål har personalen på DAIP kontinuerlig kontakt med kvinnan för att ha uppsikt över hennes livssituation. Vidare vilar DAIP programmet på en profeministisk grund där våldshandlingar ses som olika taktiker för att kontrollera och styra kvinnan (Pence, 1989, s. 36). Dessa taktiker diskuteras utifrån åtta olika teman utifrån makt- och kontrollcirkeln under behandlingens gång. Programmet antar att OM männen diskuterar sitt våldsamma beteende utifrån åtta olika teman och gruppleadaren föreläser kring det aktuella temat och dess påverkan på kvinnan SÅ ska männen förstå och ta sitt ansvar gällande sina våldshandlingar, vilket ska eliminera fortsatt våld (Pence & Paymar, 1993)

Vidare ser även programmet på våldsamma beteenden som ett behov av dominans hos männen och antar att behovet har utvecklats tidigare under männens liv (Pence, 1989, s. 38f). Programmet antar således att OM männen får utbildning och rådgivning kring sitt våldsamma beteende genom att diskutera ämnen i makt- och kontrollcirkeln och jämställdhetscirkeln, SÅ kan männen lära sig

nya beteenden för att eliminera fortsatt våld (Pence & Paymar 1993). Detta förväntade utfall antas inträffa då programmet antar att behovet av dominans inte är medfött och har utvecklats tidigare. Följaktligen antar programmet att om detta lärts in, så kan detta även avläras och nya beteenden kan utvecklas och läras in.

6.2.1 Logisk modell – The Duluth Model (DAIP)

Nedan följer ett försök till en logisk modell för att illustrera DAIPs programteori. Vidare har DAIP inte bara ett mål, utan programmet vill skydda den utsatta kvinnan parallellt med att behandla mannen så att hans våldshandlingar ska upphöra (Pence, 1989; Pence & Paymar, 1993). Därav är den logiska modellen av komplicerad karaktär med flera samtidiga orsaksförlopp (Rogers, 2011, s. 127ff).

Figur 2: Logisk modell – The Duluth Model (DAIP)

Vidare visar studier på att det inte råder någon signifikant skillnad mellan män som får behandling enligt The Duluth Model jämfört med de som inte får behandling alls. Det som dock har visat på en liten skillnad är att män som får behandling enligt The Duluth Model anser att ansvaret för våldet ligger både hos mannen och kvinnan (Feder & Forde, 2003, s. 9). I en annan studie redovisas dock att ett fullföljande av ett behandlingsprogram, som är byggt på The Duluth Model, kan leda till en liten minskning av återfall i brott mot närstående efter en två års uppföljning (Babcock & Steiner, 1999). Det finns även empirisk evidens på att ett fullgjort deltagande i ett behandlingsprogram leder till kortsiktiga förändringar hos de våldsutövande männens attityder och föreställningar gällande våldshandlingar (Schmidt m.fl., 2007).

6.3. Change

Målsättningen med Change är bland annat att männen ska utveckla en självkänedom kring sitt våldsamma beteende (Dobash m.fl., 2000, s. 55). Programmet förväntar sig att OM männen får uttrycka skäl och förklaringar till deras våldshandlingar, diskutera våldsbegreppet och våldets omfattning, vilken effekt det haft på kvinnan samt vad de vunnit och förlorat genom våldsutövandet, SÅ kommer det leda till att männen utvecklar en självkänedom kring sitt egna våldsbeetende (Dobash m.fl., 2000). För att uppnå syftet gällande utmanandet av männens attityder gentemot deras våldsamma beteende får männen diskutera kvinnans roll i våldsutövandet, vilka rättigheter som gäller för män och kvinnor, kontrollbehovet samt rädslan över att förlora

kontroll och makt över kvinnan (Dobash m.fl., 2000, s. 55f). Utöver denna diskussion får männen även lära sig vilka konsekvenser våldsutövandet innebär. Programmet antar följaktligen att OM männen aktivt deltar i dessa diskussioner SÅ kommer det att leda till att männen omprövar och utmanar deras attityder gällande våldsutövandet (Dobash m.fl., 2000).

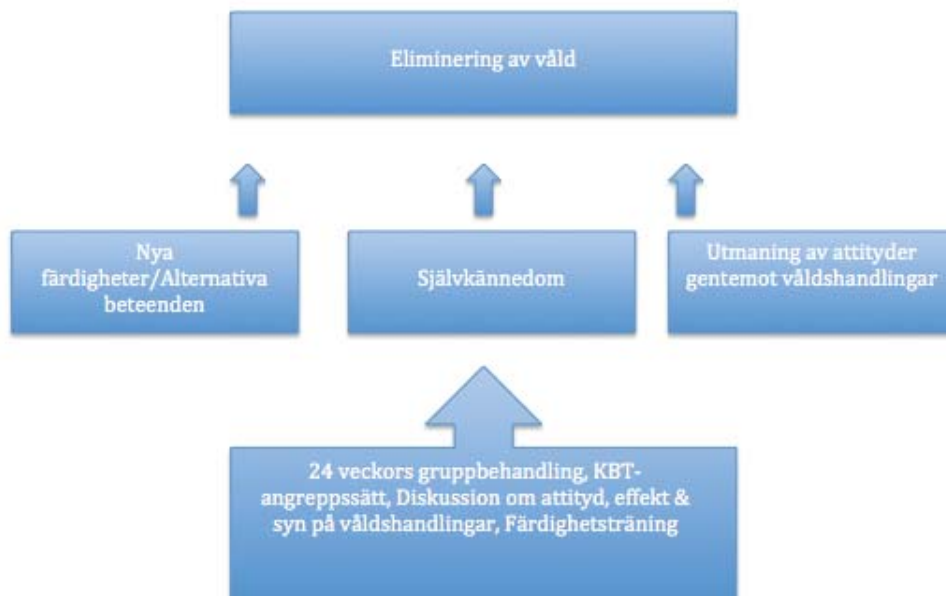
Parallellt med denna omprövning av attityder får männen även hjälp med att hitta förmågor för en bättre kommunikation, lära sig alternativa beteenden till våldsutövandet samt att de ska lära sig att acceptera andras rättigheter (Dobash m.fl., 2000, s. 55f). Detta blir en utvecklingsprocess i behandlingen och programmet antar att OM männen lär sig alternativa beteenden SÅ kommer det leda till att det våldsamma beteendet upphör (Dobash m.fl., 2000; Wilder Research, 2009). I det stora hela antar programmet att OM samtliga delmål uppnås, SÅ kommer det att leda till att det våldsamma beteendet kommer att upphöra (ibid).

Change intar ett pro-feministiskt perspektiv på våldsutövandet vilket innebär att våldet ses som ett socialpolitiskt problem samt en strategi för mannen att bevara sin överordnade status (Adams, 1989; Jasinski, 2001). Våldet antas vara ett resultat av kvinnors underordnade roll i samhället där mannen vill bibehålla sin överordnade status i det privata livet (Jasinski, 2001, s. 12f). Vidare antar även Change att våldshandlingar är något som utförs med avsikt för att utöva makt och kontroll över kvinnan, vilket den feministiska teorin förklarar som ett behov som mannen har (Dobash m.fl., 2000; Adams, 1989). Eftersom att våldet betraktas som ett problem som tillgodoser männens behov av makt och kontroll samt att beteendet är inlärt genom patriarkala normer i samhället och personliga erfarenheter, antas beteendet kunna läras om (Dobash m.fl., 2000, s. 51).

6.3.1 Logisk modell - Change

Nedan följer ett försök till att illustrera Changes programteori genom en logisk modell. Modellen är en komplicerad logisk modell då målet med Change kan uppnås om samtliga orsaksförlopp inträffar. Modellen är alltså en komplicerad logisk modell med flera samtidiga orsaksförlopp (Rogers, 2011, s. 127ff).

Figur 3: Logisk modell - Change

En studie har utfört en utvärdering samt en mätning på effekten av bland annat behandling och effekten av programmet Change (Dobash m.fl., 1999). Resultaten visade på att män som fått behandling enligt Change lättare kan upprätta ett icke våldsamt beteende i jämförelse med män som inte fått behandling som påföljd (Dobash m.fl., 1999, s. 225f). Uppföljning av männen som gick behandlingsprogrammet samt de som inte genomgick behandling, följdes upp efter ett år. Det var ingen markant skillnad mellan kontroll-och experimentgruppen gällande anhållning för våldsbrott, dock påvisades en markant skillnad mellan dessa grupper när kvinnorna blev tillfrågade om de blivit utsatta för våld (ibid).

6.4. ATV

ATVs övergripande syfte är att hjälpa männen att ta ansvar över sitt våldsamma beteende (Råkil, 2006, s. 195f). För att uppnå detta syfte diskuterar och rekonstruerar männen våldet i sig, i detalj och våldet benämns i dess rätta namn så att det blir uppenbart för mannen att det är ett problem. Programmet antar således att OM männen får rekonstruera olika våldshandlingar SÅ kommer det att leda till att de kommer ta ansvar för sina våldshandlingar (Råkil, 2006). ATV syftar även till att männen ska komma till insikt med att det finns alternativa handlingsalternativ till våldshandlingar (Råkil, 2006, s. 195f). Detta antas uppnås genom att männen inser deras ansvar för våldet. Programmet antar att OM männen inser att våldet är en aktivt vald handling, SÅ kommer de att komma till insikt om att det finns andra icke våldsamma handlingsalternativ (Råkil, 2006). För att på ännu ett plan uppnå ovanstående målsättningar fokuserar ATV även på att knyta psykologiska anknytningar mellan mannens bakgrund och nuvarande livssituation (Råkil, 2006, s. 195f). Detta och våldets konsekvenser, attityder gentemot män och kvinnor samt social inlärning diskuteras och används som ett komplement för att uppnå ovanstående två målsättningar. Programmet antar således att OM dessa fyra faser i behandlingen erbjuds till männen, SÅ kommer det att leda till att männen kommer till insikt om sitt ansvar för våldet samt att det finns alternativa handlingsalternativ (Råkil, 2006). Detta antas sedan leda till att det fortsatta våldet bör upphöra.

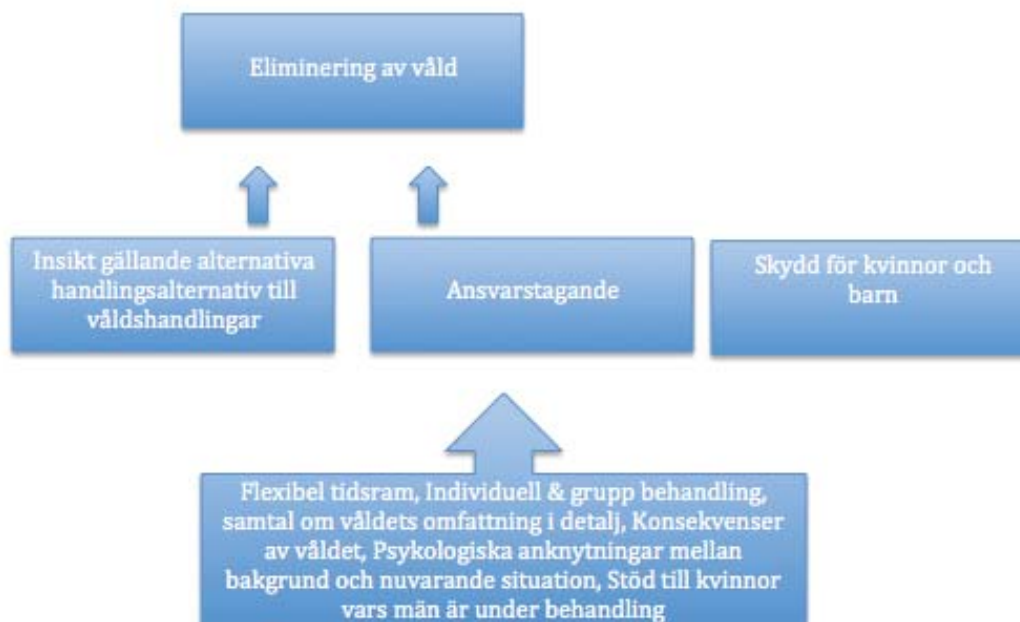
Ett fokus på den utsatta kvinnans och eventuella barns välbefinnande och säkerhet är även ett mål i arbetet (Råkil, 2006, s. 193f). Detta mål uppnås enligt ATV genom att erbjuda stöd till de kvinnor vars män är involverade i något utav ATVs behandlingsprogram. Programmet antar således att OM kvinnorna antar stödet, SÅ kan det leda till att kvinnornas säkerhet och välbefinnande tillgodoses (Råkil, 2006). Programmet antar detta då genom stödet som kvinnan får, har personalen uppsikt över hennes livssituation.

ATV bygger på en pro-feministisk behandlingsmodell vilket betraktar våldet ur en tydlig makt-och kontroll aspekt (Råkil, 2002, s. 21). Ett pro-feministiskt perspektiv ser våldsutövandet som något som ska uppfylla en mening hos våldsutövaren, vilket i detta fall blir behovet av att utöva makt över kvinnan (Adams, 1989; Råkil, 2006). Denna teoretiska bas kopplas samman med ett köns- och makt perspektiv som har individuella förklaringar till varför våldet uppstått (Sveriges Kommuner och Landsting, 2011, s. 60). Eftersom att programmet har en högt uppsatt målsättning för att männen ska komma till insikt och ta ansvar för våldet, antar programmet att detta kommer att uppnås genom diverse diskussioner där våldet talas om i dess rätta benämning.

6.4.1 Logisk modell - ATV

Nedan följer ett försök till att illustrera ATVs programteori genom en logisk modell. Då ATV har mer än ett mål med sin behandling blir den logiska modellen således av komplicerad karaktär som uppvisar flera samtidiga orsaksförlopp (Rogers, 2011, s. 127ff).

Figur 4: Logisk modell ATV

En intern undersökning visar på att 74 % av de män som fått behandling enligt ATV har slutat med det fysiskt våldet under behandlingens gång (Isdal & Råkil, 2002, s. 124). Vidare har en annan undersökning visat på att män som brukar både måttligt och allvarligt våld drar nytta av individuell behandling enligt ATV. Dock skiljer sig dessa grupper åt gällande gruppbehandling då män som brukar allvarligt våld inte drar lika mycket nytta av gruppbehandling jämfört med män som brukar måttligt våld. Vidare har en kvalitativ intervjustudie gjorts vid Universitetet i Oslo där sju våldsutövande män ingick. Samtliga fick behandling enligt ATV och efter två och ett halvt år efter att behandlingen avslutats, visade det sig att samtliga män slutat utöva våld. Svagheten i denna studie är dock att männens partners inte blev intervjuade (ibid).

6.5. Behandlingsmodellernas teoretiska grundantaganden

Behandlingsprogrammen Emerge, The Duluth Model; DAIP, Change samt ATV intar ett profeministiskt antagande gällande synen på våld. Den feministiska definitionen av våld delas upp i två kategorier, varav den första riktar fokus på det fysiska och psykiska våldsbeteendet och den andra fokuserar på att våldet betraktas som ett sociopolitiskt problem (Adams, 1989, s. 3). Detta synsätt ligger till grund för behandlingen i samtliga behandlingsprogram. I behandlingsprogrammet Emerge kommer detta till tydligt uttryck då programmets definition av våld inkluderar både det psykiska och fysiska våldet, och behandlar detta genom att männen bland annat får definiera våldsbegreppet samt identifiera olika former av våld (Adams & Cayouette, 2002, s. 2f). I The Duluth Model: DAIP, är detta inte lika framträdande. Av behandlingens utformning framgår det dock att våldet betraktas som något som utförs såväl psykiskt som fysiskt. Makt- och kontrollhjulet som utvecklas i The Duluth Model beskriver olika teman som diskuteras under behandlingen, där olika former av våld diskuteras (Pence & Paymar, 1993, s. 36f). Där kan exempelvis teman som tvång och hot finnas vilket kan ses som psykiskt våld (Kastling, 2010, s. 45). I Change diskuteras även våldsbegreppet och dess omfattande innebörd. Programmets syn på våld bygger på en feministisk bas (Dobash m.fl., 2000, s. 51ff). Vidare ses det väldigt tydligt att definitionen av våld diskuteras i både psykisk och fysisk form, i ATV programmet. Programmet

har mycket fokus på att personalen som arbetar i programmet är tränade för att känna igen våldet i både fysisk och psykisk form (Råkil, 2006 s. 195). Under behandlingen får männen även diskutera våldsbegreppet och våldets omfattning. Detta för att detaljerat gå igenom olika våldsamma händelser som inträffat och benämna våldet i dess rätta begrepp så att våldet blir uppenbart och verkligt för mannen (Råkil, 2006, s. 195f).

Den andra kategorin innefattar en förståelse för uppkomsten av det manliga våldsutövandet och betraktar det mer som ett sociopolitiskt problem (Adams, 1989, s. 3). Våldet betraktas som ett resultat av kvinnans underordnade position i samhället, som även blir en del i det privata livet (Jasinski, 2001, s. 12f). Detta synsätt tillämpas även i samtliga behandlingsmodeller då Emerge betraktar våldsutövandet som en målmedveten och självvald handling (Adams & Cayouette, 2002, s. 2). Detta synsätt syns även i The Duluth Model; DAIP då våldet betraktas som olika taktiker för att styra och kontrollera partnern då männen har ett behov av kontroll och dominans (Pence, 1989, s. 36ff). The Duluth Model antar att behovet av kontroll och dominans har utvecklats tidigare i männens liv vilket överensstämmer med den feministiska teorin som förklarar att makt-och kontroll behovet härstammar från politiska, sociala och kulturella kontexter (Payne, 2008, s. 358f). Vidare intar Change även liknande synsätt för uppkomsten av det manliga våldsutövandet då programmet betraktar våldsutövandet som något som sker avsiktligt för att utöva makt och kontroll över kvinnan (Dobash m.fl., 2000, s. 51). Vidare intar ATV likadant synsätt gällande våldsutövandet då programmet antar att våldsutövandet grundar sig i olika makt- och kontrollstrategier som ska försätta kvinnan i en underordnad position (Råkil, 2006, s. 195).

7. Diskussion

7.1. Slutsatser och slutdiskussion

Syftet med denna studie har varit att kartlägga vilka behandlingsmodeller som finns för män som utövar våld mot kvinnor i nära relationer samt vilka effekter de mest vanligt förekommande behandlingsinsatserna har. Vidare har syftet varit att undersöka behandlingsmodellernas teoretiska grundantaganden och behandlingsinnehåll. De utvärderingar som finns beträffande effekter av de olika behandlingsmodellerna som fokuserats på i föreliggande studie har inte visat på någon större skillnad mellan män som genomgått behandling och män som inte fått behandling (Babcock m.fl., 2004; Feder & Forde, 2003; Tolman & Edleson, 1999). Vidare visar inte studier på vad det är i behandlingen som faktiskt fungerat och gett effekt (Bennet & Piet, 1999). Vi finner därför att studier/undersökningar gällande behandlingsmodellerna är bristfälliga då de inte kommer fram till ett resultat som går att nyttja och utveckla programmen. Vi är dock medvetna om att det råder svårigheter gällande utvärdering av behandlingsprogram för våldsutövande män och dess effekt, då vi ser att det är en tolkningsfråga som blir aktuell för forskaren om vad som anses vara rimligt gällande exempelvis uppföljningstid. Detta är även något som Gondolf (2004) diskuterar då han menar på att de metodologiska tillvägagångssätten är bristfälliga vid utvärdering av behandlingsmodeller för våldsutövande män, vilket gör det svårt att mäta behandlingseffekten. De metodologiska svårigheterna som tas upp är bland annat att tolkningen av en rimlig uppföljningstid kan variera och framförallt att olika forskningsdesigner kan ge olika resultat (Gondolf, 2004, s. 608). Vidare finner vi även att det kan vara svårt att utvärdera programmen då antalet män som ingår i olika studier kan variera och kan vara svåra att nå efter en längre period efter avslutad behandling, vilket Gondolf (2004, s. 608) även anmärkt, vilket han anser blir en metodologisk brist. En studie som studerat effekten av sociala myndigheters behandlingsinterventioner för män som utövar våld i nära relation har kommit fram till att männens fysiska våldsbeteende upphörde på kort sikt. Samtidigt redogör artikeln för en studie som kommit fram till att våldsutövande män i allmänhet som inte fått någon behandling också slutade

med sitt våldsamma beteende (Tolman & Edleson, 1999). Detta leder oss således till frågan om det verkliga är behandlingen i sig som gör att männen slutar med det våldsamma beteendet eller inte, när en jämförelse görs mellan de som fått behandling med de som inte fått behandling. Det blir således problematiskt att mäta effekten av behandlingsprogram vid en jämförelse med en behandlad och icke-behandlad grupp.

De behandlingsmodeller som är mest förekommande och som valdes ut i föreliggande studie var följande; Emerge, The Duluth Model; DAIP, Change och ATV – Alternativ till våld. Sammantaget är dessa modeller etablerade i olika länder, då Emerge och The Duluth Model; DAIP är utbredd främst i USA, Change främst i Storbritannien och ATV främst i Norge. Samtliga modeller intar ett pro-feministiskt perspektiv gällande synen på våld. Vidare innebär detta att samtliga modeller betraktar våldet som något som sker avsiktligt för att utöva makt och kontroll över kvinnan. Samtliga program anser även att männen kan lära sig alternativa handlingar till det våldsamma beteendet och samtidigt avläras det gamla våldsbeteendet (ibid). Det går dock att finna svårigheter med dessa program. Samtliga program är mycket strukturerade där de teman som diskuteras vid varje behandlingstillfälle är förutbestämda. Pro-feministiska program fokuserar även mycket på männens personliga och straffrättsliga ansvar, vilket antas leda till att de kommer ändra sitt beteende. Detta visar på att männen alltså har en betydande roll i behandlingen och om männen själva inte kommer till insikt under behandlingstiden, kommer inte heller syftet med behandlingen att nås (Adams & Cayoutte, 2002; Barner & Carney, 2011; Dobash m.fl., 2000; Råkil, 2006; Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002).

Vidare riktar även pro-feministiska program mycket fokus gentemot kvinnan och hennes säkerhet. Det är även anmärkningsvärt att pro-feministiska program har en tät kontakt med den utsatta kvinnan och har uppsikt över hennes livssituation, för att se till att hon är i säkerhet. Detta kan tydligt ses i The Duluth Model; DAIP, då den kvinnliga partnern också intervjuas i samband med mannens inskrivning och hon kan även få en remiss till den lokala kvinnojouren (Pence, 1989, s. 30). Skyddet av kvinnan ses även väldigt tydligt i programmet ATV, där kvinnan bland annat erbjuds stöd om mannen är involverad i något utav ATVs behandlingsprogram (Råkil, 2006, s. 193f). Studier visar dock på att detta fokus, i jämförelse med terapeutiska program, kan störa behandlingen eftersom mannen möjligtvis inte känner sig tillräckligt bekväm med att prata om sina problem, med vetskapen om att kvinnan kan bli informerad om hans utveckling (Rosenbaum & Leisring, 2001). Vi anser att det är av stor vikt att kvinnan får det skydd och stöd som hon behöver parallellt med att mannen ingår i behandling eftersom kvinnan är i en utsatt position. Genom att inta ett sådant helhetsperspektiv så visar man även respekt för och tillgodoser kvinnans behov av skydd samtidigt som mannen får behandling för sitt våldsbeteende.

Det som skiljer modellerna åt är att ATV även erbjuder individuell behandling, vilket resterande tre modeller inte gör (Råkil, 2006, s. 193f). Personalen på ATV består i huvudsakligen av psykologer och intar även ett psykologiskt angreppssätt i sin behandling. Trots att modellen grundar sig i en pro-feministisk teori, skiljer den sig åt från de andra tre behandlingsmodellerna genom att dra psykologiska anknytningar mellan mannens bakgrund och livshistoria. Studier har visat på att behandlingsprogram för våldsutövande män bör inta ett mer psykologiskt angreppssätt kombinerat med ett straffrättsligt ansvar, vilket vi kan se att ATV-modellen försöker göra. Detta genom att låta männen hållas ansvariga för deras våldsamma beteende, diskutera attityder, dra psykologiska anknytningar mellan mannens historia och nuvarande livssituation samt diskutera våldets konsekvenser (Råkil, 2006; Rosenbaum & Leisring, 2001).

Vid en kritisk granskning av samtliga program kan vi sammantaget se att grundarna till Emerge, The Duluth Model; DAIP samt Change huvudsakligen bestod av yrkesverksamma inom diverse

kvinnorättsorganisationer, åklagare samt socialarbetare (Dobash m.fl., 2000; Barner & Carney, 2011; Adams & Cayouette, 2002). Det är därför en angelägen fråga att diskutera dessa programs professionalitet då grundarna till samtliga program huvudsakligen inte bestod av akademiker eller psykologer. Vi anser att akademiker och psykologer kan bidra med ytterligare kunskap utifrån sina professioner och sina erfarenhet. I en studie lyfts denna fråga fram och en aspekt som inte tas upp i de tre ovanstående behandlingsprogram är synen på våldet ur ett psykologiskt perspektiv. Det är vidare omdiskuterat att våldsutövande är ett bevis på en psykisk störning och därför bör behandlas som en sådan (Bennet & Piet, 1999, s. 11ff). Detta perspektiv återfinns inte i behandlingsmodellerna Emerge, The Duluth Model; DAIP och Change, då de intar ett mer profeministiskt perspektiv. Detta leder oss till frågan om vilket perspektiv som bör intas för en utveckling av programmen.

Sättet på vilket männen kommer i kontakt med de olika behandlingsprogrammen kan variera, men till största del handlar det om män som blivit dömda för brott mot närstående och blivit hänvisade till behandling via domstol. Frivilligt deltagande i behandlingsprogrammen förekommer dock, men inte i lika stor utsträckning. Det är främst de behandlingsprogrammen som beskrivits och som finns i USA och Storbritannien och vars deltagare till största del är hänvisade via domstolsorder, medan ATV programmet i Norge består av fler män som sökt sig dit frivilligt (se tabell 1). Endast vissa behandlingsprogram kräver att männen är motiverade och lämpliga för att kunna genomgå behandlingen (Dobash m.fl., 2000; Råkil, 2006; Babcock & Steiner, 1999; Mankowski, Haaken & Silvergleid, 2002). En förutsättning för att männen ska fullfölja programmet är således att de är motiverade till att genomgå och uppnå syftet med behandlingen. Eftersom mestadels av männen är dömda till behandling så går det att anta att inte alla av dessa män faktiskt är motiverade till att förändra sitt våldsbeteende. Vidare ser vi att det vore eftersträvanvärt att samtliga behandlingsprogram för våldsutövande män i början har som krav att testa männens lämplighet och motivation till förändring innan de påbörjar programmet, detta då vi anser att motivation är av stor vikt för förändring. Studier visar även på att de yrkesverksamma inom straffrättsystemet fattar beslut och dömer männen till behandling oberoende av kvalitén på behandlingen och besluten grundar sig på det utbud som finns utan att ta hänsyn till kvalitén. Vidare visar studier att de flesta program är utformade för att passa varje våldsutövare, s.k. "one size fits all" (Bennet & Piet, 1999). Vi ser att det kan bli problematiskt att män döms till behandling utan att behandlingens kvalitét granskas samt att alla män döms till samma behandling utan hänsyn tas till varje mans individuella förutsättningar. Eftersom alla män är olika och därmed har olika förutsättningar och behov så kan man inte anta att ett program skall passa alla män. Snarare bör fokus ligga på att ta hänsyn till vilket program som passar för respektive man utifrån dennes förutsättningar. Men om utbudet av behandlingar är begränsat så kanske detta inte är möjligt i samma utsträckning.

Sammantaget så har de flesta undersökningar och studier som studerat effekter av olika behandlingsmodeller och program kommit fram till att de flesta program visar på små men signifikanta effekter och att återfall i våldsbrott minskar på kort sikt samt att det inte råder någon skillnad i behandlingsresultat mellan män som fått behandling och män som inte fått behandling (Babcock m.fl., 2004; Feder & Forde, 2003; Tolman & Edleson, 1995; Babcock & Steiner 1999; Bennet m.fl., 2006; Schmidt m.fl., 2007). Gondolf (2004) gör gällande att det finns flertal publicerade programutvärderingar som försöker svara på frågan om i vilken utsträckning olika program är effektiva men menar på att den frågan är svår att få ett entydigt svar på med anledning av de metodologiska begränsningarna som finns för att göra den typen av utvärderingar. Frågan man kan ställa sig är om det är försvarbart att det finns olika behandlingar, när de visar på relativt små effekter, samt att utvärderingar överlag är svåra att göra. Babcock m.fl. (2004) gör dock gällande att trots att resultaten av olika behandlingsprogram visar små effekter så bör inte de

program och interventioner som finns överges. De var på 70-talet som fokus på de våldsutövande männen började ta fart och olika program började utvecklas i USA och Storbritannien. Även här i Sverige har regeringen på senare tid börjat satsa mer och mer på insatser för de våldsutövande männen för att förhindra mannens våld mot kvinnan (Sveriges Kommuner och Landsting, 2011, s. 3). Trots att befintliga studier visar på små effekter av behandling för män som utövar våld i nära relation så anser vi att behandling av våldsutövande män, är ett steg i rätt riktning men långt ifrån fullständig och därför behövs ytterligare studier på området. I enlighet med citatet i början av föreliggande studie så anser vi att ett helhetsperspektiv av mäns våld mot kvinnor, där man också involverar männen i problematiken är nödvändigt för att angripa problemet och för att så småningom kunna eliminera våldet.

7.2. Styrkor och begränsningar

Studiens valda metod i form av litteraturstudie har motiverats genom att den ansetts vara bäst lämpad för att besvara syfte och frågeställningar. Hade istället en kvalitativ studie gjorts innehållande intervjuer med exempelvis yrkesverksamma inom de olika verksamheter som arbetar för män, så hade styrkan kunnat vara att studien hade fokuserat mer på behandling i den svenska kontexten. Utifrån det resultat som framkommit i denna studie så hade en sådan metod kunnat innebära att resultatet hade blivit för begränsat för att kunna uppnå syftet med studien. En styrka med denna studie är att kartläggningen som gjorts inte begränsats till ett geografiskt område då ambitionen har varit att få en överblick över vilka behandlingsmodeller som finns för våldsutövande män. Detta ses som en styrka då studiens syfte bland annat var att kartlägga och granska det behandlingsutbud som existerar beträffande våldsutövande män. Studiens upplägg och struktur är även en styrka, då syftet är tydligt definierat samt att metodvalet är valt för att uppnå syftet. Genom att försöka ta del av så mycket studier och litteratur beträffande ämnet i relation till tidsaspekten, har studien även avgränsat sig genom att nischa sig in på fyra olika behandlingsmodeller. Det insamlade materialet beträffande behandlingsmodellerna har därpå bearbetats för att kunna besvara ett antal underrubriker under resultatavsnittet, som utformats för att tydligare kunna uppnå syftet. En begränsning med studien är att den är limiterad till enbart fyra behandlingsmodeller, där tre är mer förekommande internationellt. Dessa fyra behandlingsmodeller valdes dock ut då de dels var de mest vanligt förekommande i litteratur och undersökningar samt att de ansågs vara lämpliga att granska då tillräcklig information existerade för att kunna uppnå syftet. Studien gör således inte anspråk på att vara fullständig och heltäckande beträffande behandlingsutbudet för våldsutövande män. Studien beaktar vidare inte faktorer som exempelvis missbruk eller klasstillhörighet i större utsträckning utan styrkan i studien är den sammanställning som gjorts av befintliga studier inom området. Ambitionen med sammanställning har bland annat varit att kunna ge upphov till vidare studier.

7.3. Förslag till vidare studier

Utifrån det rådande kunskapsläget gällande behandling för män som utövar våld i nära relation, framgår det tydligt att modellerna är långt ifrån kompletta. Undersökningar har ännu inte kunnat visa på vad det är som är effektivt i behandlingen och vi anser att de flesta studier även fokuserar mycket på antalet män som upphör med våld. Ett förslag till vidare studier skulle kunna vara att fokusera på vad som är effektivt i behandlingsmodellerna. Detta för att kunna komma fram till vad i behandlingen som faktiskt hjälper männen att upphöra med sitt våldsbeteende. Om framtida studier kan visa vad som är effektivt i olika behandlingsmodeller, kan detta även användas som ett verktyg för att utveckla behandlingsmodellerna. Utifrån resultatet i vår studie framkommer det att de flesta behandlingsmodeller verkar vara utformade för att kunna passa alla män, vilket uppenbarligen kan bli problematiskt, då studier inte visat på större skillnader mellan män som fått och inte fått behandling. Ett annat förslag till vidare studier skulle därför kunna vara att granska männens individuella förutsättningar för att kunna genomgå en behandling för deras våldsutövande.

8. Referenslista

- Adams, David (1989). Feminist-based interventions for battering men in P.Lynn Caesar & L. Kevin Hamberger (Eds.), *Treating men who batter: theory, practice and programs* (s. 2-23). New York, N.Y.: Springer.
- Adams, David & Cayouette, Susan (2002). Emerge: A group education model for abusers. I Aldarondo, E & Mederos, F (red.). *Programs for men who batter: Intervention and prevention strategies on a diverse society*. Ny: Civil research Inc.
- Babcock, Julia C, Green, Charles E & Robie, Chet (2004). *Does batterers' treatment work? A meta-analytic review of domestic violence treatment*. *Clinical Psychology Review* 23 (s. 1023–1053).
- Babcock, Julia C & Steiner, Ramalina (1999). The Relationship Between Treatment, Incarceration, and Recidivism of Battering: A Program Evaluation of Seattle's Coordinated Community Response to Domestic Violence. *Journal of Family Psychology*. Vol 13. No 1. 46-59.
- Barner, R. John & Carney, Mohr Michelle (2011). Interventions for intimate partner violence: A Historical review. *Journal of family violence* (26), 235-244.
- Bennet W, Larry, Stoops, Charles, Call, Christine & Flett, Heather (2007). Program Completion and Re-Arrest in a Batterer Intervention System. *Research on Social Work Practice* 17(42), 42-54.
- Bennet, Larry & Piet, Marianne (1999). Standards for Batterer Intervention Programs : In Whose Interest?. *Violence Against Women* 5(6), 6-24.
- Brottsförebyggande rådet (2000): *Grov kvinnofridskränkning – en kartläggning, BRÅ-rapport 2000:11*. Stockholm: Fritzes
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Dobash, P. Russell, Dobash, R. Emerson, Cavanagh, Kate & Lexwis, Ruth (1999). A research evaluation of british programmes for violent men. *Journal of social policy*, 28 (2).
- Dobash, R. Emerson, Dobash, P. Russel, Cavanagh, Kate & Lewis, Ruth (2000). *Changing violent men*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Friberg, Febe (2006). Att göra en litteraturoversikt. I Febe Friberg (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (s. 117-119). Lund: Studentlitteratur.
- Friberg, Febe (2006). Tankeprocessen under examensarbetet. I Febe Friberg (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (s. 27-36). Lund: Studentlitteratur.
- Feder, Lynette & Forde, David R. (2003): The Broward experiment. I John, Ashcroft, Deborah J, Daniels, Sarah V, Hart (eds.): *Batterer intervention programs – Where do we go from here?*, (s. 5-15). U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, National Institute of justice.
- Gerd Johnsson-Latham (2008): Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. I Gun Heimer,

- David Sandberg (red.), (2008): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Lund: Studentlitteratur AB
- Gondolf, Edward W (2004). *Evaluating batterer counseling programs: A difficult task showing some effects and implications*. *Aggression and Violent Behavior* Volume:9 Issue:6. (s. 605-631).
- Isdal & Råkil (2002). Volden er mannens ansvar – behandling av manlige voldsutøvere som tiltak mot kvinnemishandling. I Marius Råkil (red.) *Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforl.
- Kastling, Lars-Åke (2010). *Män som slår kvinnor: om mäns våld och skam i nära relationer*. Stockholm: Themis
- Mankowski S., Eric, Haaken, Janice & and Silvergleid S.,Courtenay (2002). Collateral Damage: An Analysis of the Achievements and Unintended Consequences of Batterer Intervention Programs and Discourse. *Journal of Family Violence* 17(2), 167-184.
- Payne, Malcolm (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur
- Pence, Ellen (1989). Batterer programs: shifting from community collusion to community confrontation in P.Lynn Caesar & L.Kevin Hamberer (Eds.), *Treating men who batter: theory, practice and programs* (s. 24-50). New York, N.Y.: Springer.
- Pence, Ellen & Paymar, Michel (1993): *Utvecklingsprogram för män som misshandlar*. New York: Springer Publishing Company.
- Rogers, Patricia (2011) Programteori som verktyg för utvärdering. I Björn, Blom, Lennart, Nygren & Stefan, Morén (red.). *Utvärdering i socialt arbete: utgångspunkter, modeller och användning*. (s. 122-137). Stockholm: Natur & kultur.
- Rosenbaum, Alan & Leisring A., Penny (2001). Group Intervention Programs for Batterers. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 5(2), 57-71.
- Råkil, Marius (2002). En introduksjon til feltet menns vold mot kvinner. I Marius Råkil (red.) *Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforl.
- Råkil, Marius (2006). Are men who use violence against their partners and children good enough fathers?. I Humphreys, C. & Stanley, N. (red.). *Domestic violence and child protection: directions for good practice*. London: Jessica Kingsley.
- Schmidt, Michele & Kolodinsky, Jane & Carsten, Gwyneth & Schmidt, Frederick & Larson, Mark & MacLachlan, Cate (2007). *Short Term Change in Attitude and Motivating Factors to Change Abusive Behavior of Male Batterers after Participating in a Group Intervention Program Based on the Pro-Feminist and Cognitive-Behavioral Approach*. *Journal of Family Violence*. Vol. 22, Issue 2. (s. 91-100).
- Segesten, Kerstin (2006). Användbara texter. I Febe Friberg (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (s. 37-44). Lund: Studentlitteratur.

- Socialstyrelsen (2010). *Behandling av män som utövar våld i nära relationer – en utvärdering*.
- Socialstyrelsen (2002). *Myndighetsgemensamma uppdrag om våld mot kvinnor. Slutredovisning*.
- Socialstyrelsen (2010) *Definition av våld och utsatthet i nära relationer*.
- Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2011). *Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt*.
- Tolman, M. Richard (2001). An Ecological Analysis of Batterer Intervention Program Standards. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 5(2), 221-233.
- Tolman, M. Richard & Edleson, Jeffery L (1995). *Intervention for Men Who Batter: A Review of Research*. I Stith & M.A. Straus (1995) (Red.) *Understanding partner violence: Prevalence, causes, consequences and solutions* (pp. 262-273). Minneapolis, MN: National Council on Family Relations.
- Lyckhage Dahlborg, Elisabeth (2006). Kunskap, kunskapsanvändning och kunskapsutveckling. I Febe Friberg (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (s. 17-25). Lund: Studentlitteratur.
- Wilder Research (2009) Program theory and logic models. Wilder Foundation.